

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μαριάνθη Οικονομάκου · Μάριος Στυλιανού · Ράλια Θωμά · Αλέξανδρος Μιχαήλ
Κυριακή Αμαραντίδου · Τσαμπίκα Μακρογιάννη · Αμαλία Παπαδάκη · Θανάσης Γιάνναρης

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
η γλώσσα μας

Τετράδιο
εργασιών

1.

ΣΤ' δημοτικού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Μαριάνθη Οικονομάκου • Μάριος Στυλιανού • Ράλια Θωμά • Αλέξανδρος Μιχαήλ
Κυριακή Αμαραντίδου • Τσαμπίκα Μακρογιάννη • Αμαλία Παπαδάκη • Θανάσης Γιάνναρης

Η γλώσσα μας
ΣΤ΄ Δημοτικού
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τετράδιο Εργασιών

Α΄ τεύχος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονίστρια / Αξιολογήτρια

Αλεξανδρή Αικατερίνη

Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου

Αξιολογητής

Γραικός Νικόλαος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογητής

Θειόπουλος Κωνσταντίνος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Τεχνική Εμπειρογνώμονας

Μοσχόβου Ελισάβετ

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρική Εμπειρογνώμονας

Παπαδάτου Ψημάρη Χαραλαμπία

Πτυχιούχος Γραφιστικής

**Υπεύθυνος του μαθήματος/γνωστικού
αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης**

Αθανάσιος Γιαννίκας, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ

Μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη Διδακτικών Βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μαριάνθη Οικονομάκου • Μάριος Στυλιανού • Ράλια Θωμά • Αλέξανδρος Μιχαήλ
Κυριακή Αμαραντίδου • Τσαμπίκα Μακρογιάννη • Αμαλία Παπαδάκη • Θανάσης Γιάνναρης

Η γλώσσα μας
ΣΤ΄ Δημοτικού
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τετράδιο Εργασιών

Α΄ τεύχος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η γλώσσα μας | ΣΤ΄ Δημοτικού | Α΄ τεύχος

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ **Μαριάνθη Οικονομάκου**, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Πανεπιστημίου Αιγαίου, Επιστημονική Υπεύθυνη
Μάριος Στυλιανού, Σχολικός Σύμβουλος
Ράλια Θωμά, Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας
Αλέξανδρος Μιχαήλ, Εκπαιδευτικός
Κυριακή Αμαραντίδου, Εκπαιδευτικός, Δρ Ιστορίας
Τσαμπίκα Μακρογιάννη, Επίκουρη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου
Αιγαίου
Αμαλία Παπαδάκη, Εκπαιδευτικός
Θανάσης Γιάνναρης, Μέλος ΕΔΙΠ ΕΚΠΑ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ **Δημήτρης Χαλκιάπουλος**, Γραφίστας

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ **Σοφία Ζώρα**, Γραφίστρια

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ **Ευαγγελία Γουτιάνου**, Εικονογράφος - Γραφίστρια

ΑΝΑΠΤΥΞΗ **Συγγραφική Ομάδα**
ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ **Στέφανος Γιασιράνης**, Εκπαιδευτικός, Δρ Παιδαγωγικής

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ **Σταυρούλα Αντωνοπούλου**, Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας
ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΥΘ **Δημήτρης Σεμιτέκολο**, Γραφίστας - Σχεδιαστής Ιστοσελίδων

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ - **Ελένη Καραντζόλα**, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Περιεχόμενα

1. Μπορούμε να βελτιώσουμε την ποιότητα της ζωής μας; [7-24]

- Υποενότητα 1. Πόσο ελεύθερο χρόνο χρειαζόμαστε;8
- Υποενότητα 2. Μπορεί να χαθεί η μνήμη; 13
- Υποενότητα 3. Θα έδινες μία δεύτερη ευκαιρία; 19
- Υποενότητα 4. Τι μπορούμε να κάνουμε για να ζούμε ποιοτικά;22

2. Ποια είναι τα όρια της επικοινωνίας; [25-42]

- Υποενότητα 1. Είναι πραγματική η εικονική πραγματικότητα;26
- Υποενότητα 2. Μπορεί να επαυξηθεί η πραγματικότητα;30
- Υποενότητα 3. «Φλεξάρεις»;34
- Υποενότητα 4. Χρειαζόμαστε όλα όσα αγοράζουμε;39

3. Έχει για όλα απαντήσεις η επιστήμη; [43-60]

- Υποενότητα 1. Μπορούν να εξαφανιστούν οι πολιτισμοί;44
- Υποενότητα 2. Τι απέγιναν τα παράξενα ζώα;48
- Υποενότητα 3. Μπορούμε να εξηγήσουμε όλα τα φαινόμενα;.....52
- Υποενότητα 4. Γιατί δεν υπάρχουν απαντήσεις για όλα τα φαινόμενα;57

4. Μετακινούμαστε και εξυπηρετούμαστε ισότιμα; [61-78]

- Υποενότητα 1. Πόσα μέσα επικοινωνίας χρησιμοποιούμε;62
- Υποενότητα 2. Πόσο διαφορετικές είναι οι ζωές μας;66
- Υποενότητα 3. Υπάρχει ισότιμη πρόσβαση στον ψηφιακό κόσμο;71
- Υποενότητα 4. Μετακινούμαστε όλοι οι άνθρωποι το ίδιο εύκολα σε μία περιοχή;75

Τα σύμβολα του Τετραδίου μας

Αναπτύσσουμε τις δεξιότητές μας

Κατανοούμε προφορικά κείμενα		Κατανοούμε γραπτά κείμενα	
Παράγουμε προφορικό λόγο		Συνθέτουμε και γράφουμε κείμενα	
Διαβάζουμε κριτικά εικόνες			

Χτίζουμε τη γραμματική και το λεξιλόγιό μας

Μαθαίνουμε νέα γραμματικά φαινόμενα		Εμπεδώνουμε όσα γνωρίζουμε	
Μαθαίνουμε ορθογραφία		Εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας	

Εργαζόμαστε μαζί στην τάξη

Συζητάμε στην τάξη		Διαβάζουμε ολόκληρα βιβλία	
Χωριζόμαστε σε ομάδες		Δουλεύουμε στον ρυθμό μας	
Παρακολουθούμε βίντεο		Βλέπουμε τι μάθαμε	

Θα μας βοηθήσουνε και αυτά...

Παρατηρούμε τον βαθμό δυσκολίας των δραστηριοτήτων		
Διαβάζουμε τις στρατηγικές και σχεδιάζουμε τις κινήσεις μας		
Συμβουλευόμαστε το σημείο που μας δείχνει η πινακίδα		

1

Πώς μπορούμε
να βελτιώσουμε
την ποιότητα
της ζωής μας;

ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ
για τη λειτουργία
των βασικών
όρων της
πρότασης

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ
μεταβατικά
και συνδετικά
ρήματα

ΕΜΠΛΟΥΤΙΖΟΥΜΕ
το λεξιλόγιό μας
με συνώνυμες και
αντίθετες λέξεις

1.1

Πόσο ελεύθερο χρόνο χρειαζόμαστε;

Στην υποενότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να διαχωρίζουμε τα ρήματα σε μεταβατικά, αμετάβατα και συνδετικά
- πώς να εντοπίζουμε το άμεσο και το έμμεσο αντικείμενο
- πώς να εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας με συνώνυμες και αντίθετες λέξεις

1. Συμπληρώνουμε την ακροστιχίδα της λέξης **Έρευνα** με τη βοήθεια του λεξικού μας:

Αντίθετο της λέξης «δύσκολος»

E _ _ κ _ _ _ _ ς

Συνώνυμο της λέξης «συνάντηση»

P _ _ _ _ _ β _ _ _

Αντίθετο της λέξης «γενικός»

E _ _ δ _ _ _ _ ς

Συνώνυμο του ρήματος «τονίζω»

Y _ _ _ γ _ _ _ μ _ _ _ ζ _ _

Συνώνυμο της λέξης «καινούριο»

N _ _ _

Αντίθετο του επιθέτου «υποκειμενικός»

A _ _ τ _ _ κ _ _ _ μ _ _ _ _ κ _ _ ς

2. Γράφουμε μία παράγραφο στο τετράδιό μας με θέμα: Πόσο ελεύθερο χρόνο χρειαζόμαστε για να είμαστε ευτυχισμένοι/ες; Χρησιμοποιούμε στο κείμενό μας λέξεις από την ακροστιχίδα.

ΤΟ ΡΟΛΟΪ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Τι ώρα είναι; είναι βολτώρα
ώρα για βόλτα, ποδηλατώρα.

Τώρα τι ώρα; Ωχ! Παγωτώρα!

Να προλάβω μη λιώσει το παγωτό.
Κλείσ' το κομπιούτερ, θέλω παιχνίδι
πήγε παιξίμιση, η ώρα, ήδη!
Οχτώ παρά! Τι παρά; Παραμύθι!
ως τις δέκα, που πρέπει να κοιμηθώ!

Ποιο ρολόι τα λέει όλα αυτά;
το μόνο ρολόι που πάει σωστά
το ρολόι του ελεύθερου χρόνου!

Ώρα για τίποτα, κάναμε τόσα.
Χόρεψες βαλς και σου χόρεψα μπόσα

έλα δίπλα μου, δες το ταβάνι,
να σκεφτούμε το αύριο μαζί.

Μπορούμε
να βρούμε την
ομοιοκαταληξία;

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Κολυμπώντας...
με τα ρήματα**

Αντώνης Παπαθεοδούλου & μέλη Δικτύου για τα Δικαιώματα του Παιδιού (προσαρμογή)

3. Συνεργαζόμαστε με την ομάδα μας και φτιάχνουμε ζευγάρια συνωνύμων.

Συνώνυμες είναι οι λέξεις που, ενώ είναι διαφορετικές μεταξύ τους, έχουν περίπου την ίδια σημασία: λ.χ. δουλεύω-εργάζομαι.

- Ποιες από τις παραπάνω συνώνυμες λέξεις θα κρατούσες στο ποίημα; Αυτές που ήδη υπάρχουν ή τις συνώνυμές τους; Γιατί;

Ας ανακαλύψουμε ποιες μορφές παίρνουν οι βασικοί όροι της πρότασης και πώς λειτουργούν.

Βρίσκουμε το **υποκείμενο**, αν διαβάσουμε την πρόταση και κάνουμε την ερώτηση: **Ποιος; Ποιοι/ Ποια; Ποιες/Ποιο; Ποια;**

Το υποκείμενο είναι συνήθως **σε ονομαστική πτώση** και παίρνει διάφορες **μορφές**: Ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία ή ακόμα και ολόκληρη πρόταση, όταν υπάρχει απρόσωπο ρήμα ή έκφραση.

Τα **απρόσωπα ρήματα** και οι **απρόσωπες εκφράσεις** εμφανίζονται σε γ' ενικό πρόσωπο και συνήθως για υποκείμενο έχουν μια ολόκληρη πρόταση. π.χ. **Πρόκειται να πάω εκδρομή. Είναι καλό να διαβάζεις.**

4. Εντοπίζουμε το υπογραμμισμένο ρήμα και βρίσκουμε το υποκείμενό του. Δίπλα γράφουμε τη μορφή του (ουσιαστικό, ολόκληρη πρόταση, επίθετο, αντωνυμία):

- Αν η παρακολούθηση ενός θεατρικού έργου στον ελεύθερο χρόνο μας αυξάνει την ευτυχία μας, θα πρέπει να πηγαίνουμε στο θέατρο.
- Οι έρευνες περιλαμβάνουν περισσότερους από 35.000 ερωτηθέντες.....
- Εμείς στον ελεύθερο μας χρόνο διαβάζουμε και πηγαίνουμε βόλτες.

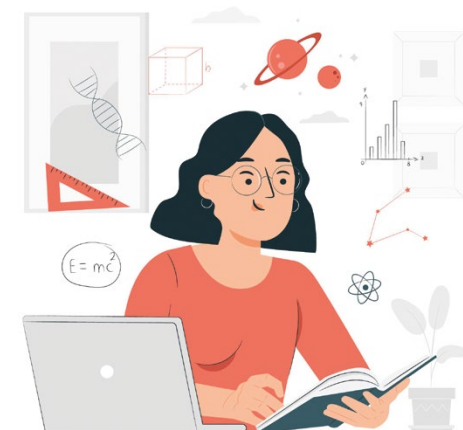
1.1 Πόσο ελεύθερο χρόνο χρειαζόμαστε;

Τα ενεργητικά ρήματα που παίρνουν αντικείμενο λέγονται **μεταβατικά**, επειδή η ενέργεια τους συνήθως μεταβαίνει σε έναν άνθρωπο, ζώο ή πράγμα. Τα ρήματα που δεν έχουν αντικείμενο/α λέγονται **αμετάβατα**. Προσοχή όμως! Μερικά μεταβατικά ρήματα παίρνουν ένα αντικείμενο και ονομάζονται **μονόπτωτα**, ενώ άλλα παίρνουν δύο αντικείμενα και ονομάζονται **δίπτωτα**.

 Παρατηρούμε το παράδειγμα και σημειώνουμε:

Οι ερευνητές πραγματοποίησαν έρευνες.

- Υποκείμενο (ποιος/ποιοι):.....
- Ρήμα:..... (μεταβατικό)
- Αντικείμενο (τι):.....

 5. Προσέχουμε τα ρήματα που είναι με έντονο χρώμα. Σημειώνουμε ✓ στο πρώτο κουτάκι για τα μεταβατικά ρήματα και στο δεύτερο για τα αμετάβατα:

Προτάσεις	Μεταβατικά	Αμετάβατα
Οι ερευνήτριες διερευνούν τον τρόπο που οι άνθρωποι περνούν τον ελεύθερό τους χρόνο.		
Οι επιστήμονες έφυγαν στις χώρες τους μετά το συνέδριο.		
Ο ελεύθερος χρόνος ωφελεί τον άνθρωπο.		
Οι ερευνητές/ερευνήτριες πραγματοποίησαν άλλα μικρότερα πειράματα.		
Οι συμμετέχοντες χαμογέλασαν , όταν είδαν τις ερωτήσεις της έρευνας.		

6. Διαβάζουμε την παρακάτω πρόταση και απαντούμε στις ερωτήσεις:

Οι συμμετέχοντες **έδιναν** πρόθυμα **απαντήσεις** στους **ερευνητές**.

Ποιο είναι το ρήμα;

Ποιο είναι το υποκείμενο;

Ποιο είναι το άμεσο αντικείμενο (Τι);

Ποιο είναι το έμμεσο αντικείμενο (Σε τι/σε ποιους;)

- Τα δύο αντικείμενα των δίπτωτων ρημάτων τα ονομάζουμε άμεσο και έμμεσο.
 - Το άμεσο αντικείμενο απαντάει στην ερώτηση «τι;»
 - Το έμμεσο αντικείμενο είναι συνήθως σε πτώση γενική ή σε πτώση αιτιατική και απαντάει στην ερώτηση «σε ποιον/α»;

7. Συζητάμε με τον/τη συμμαθητή/συμμαθήτριά μας και σημειώνουμε αν το αντικείμενο (με έντονα γράμματα) είναι άμεσο (Α) ή έμμεσο (Ε).

- Οι συμμετέχοντες είπαν **στους ερευνητές** την αλήθεια. (___)
- Η μητέρα μου, την ημέρα των γενεθλίων μου, **μού** (σε εμένα) χάρισε ένα παιχνίδι. (___)
- Στον ελεύθερό του χρόνο, η μητέρα τού διαβάζει **ένα βιβλίο** από μια παιδική σειρά βιβλίων. (___)
- Τα παιδιά αναφέρουν **σε εμάς** ότι στον υπολογιστή παίζουν παιχνίδια. (___)

Εξερεύνηση
Δίνουμε λύση στο πρόβλημα κι
εξασκούμε τους όρους του ρήματος

Διαβάζουμε το παρακάτω πλαίσιο και εμπεδώνουμε τη λειτουργία του κατηγορούμενου. Ποια ρήματα λέμε συνδεδετικά;

Το κατηγορούμενο συμφωνεί ως προς την πτώση και τον αριθμό με το υποκείμενο και, όταν είναι επίθετο, συμφωνεί και ως προς το γένος:
Ο ελεύθερος χρόνος είναι παραγωγικός.

Συνδεδετικά λέμε τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο της πρότασης με κάποια άλλη φράση, που ονομάζεται **κατηγορούμενο**. Αυτή η φράση φανερώνει μια ιδιότητα ή ένα χαρακτηριστικό που έχει το υποκείμενο. π.χ. *Η Αγγελική είναι όμορφη.*

Τα πιο συνηθισμένα συνδεδετικά ρήματα: είμαι, γίνομαι, φαίνομαι, λέγομαι, παρουσιάζομαι, εμφανίζομαι, εκλέγομαι, διορίζομαι, αποδεικνύομαι κ.ά.

8. Ποιος είναι ο συντακτικός ρόλος των λέξεων με τα έντονα γράμματα; Βάζουμε ✓ στη σωστή απάντηση:

- Οι έφηβοι φαίνονται **εξαρτημένοι** από τα ηλεκτρονικά παιχνίδια.
Υποκείμενο Κατηγορούμενο Αντικείμενο
- **Οι άνθρωποι** είναι πιο χαρούμενοι, όταν έχουν ποιοτικό ελεύθερο χρόνο.
Υποκείμενο Κατηγορούμενο Αντικείμενο
- Η νέα μελέτη είναι **πρωτότυπη**.
Υποκείμενο Κατηγορούμενο Αντικείμενο
- Πώς περνούν οι άνθρωποι **τον** επιπλέον **χρόνο** που διαθέτουν;
Υποκείμενο Κατηγορούμενο Αντικείμενο

9. Αναλαμβάνουμε με την ομάδα μας μία δραστηριότητα:

Φτιάχνουμε για την τάξη μας μια αφίσα με δραστηριότητες -προτάσεις που μπορούμε να κάνουμε στον ελεύθερό μας χρόνο.

Γράφουμε στο ημερολόγιό μας κάποιες όμορφες στιχμές που περάσαμε στον ελεύθερο χρόνο μας, μόνοι/ες ή με παρέα.

Γράφουμε τρία ερωτήματα που θα μπορούσαν να προσθέσουν οι ερευνητές στην έρευνά τους για τον ελεύθερο χρόνο.

10. Συζητάμε με την ομάδα μας για τις παρακάτω εικόνες. Κάθε ομάδα περιγράφει μια εικόνα και διατυπώνει τις σκέψεις της για την καθημερινή ζωή των παιδιών που εικονίζονται.

Εικόνα 1

Εικόνα 2

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
Η σύνταξη του ρήματος

1.2

Μπορεί να χαθεί η μνήμη;

Στην υποεπένεττα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να γράφουμε ορθογραφεμένα τα θηλυκά ουσιαστικά σε *-ία, -ια, -οια, -εία, -εια*
- πώς σχηματίζονται και λειτουργούν οι μετοχές της παθητικής φωνής

1. Διαβάζουμε προσεκτικά:

- Πότε και για ποιον λόγο δημιουργήθηκε η αφίσα;
- Από ποιον φορέα δημιουργήθηκε και σε ποιους/ες απευθύνεται;
- Ποιο το βασικό μήνυμα που θέλει να προβάλλει; Σε ποιο σημείο βρίσκεται το μήνυμα αυτό;

Στο κείμενο της αφίσας το ουσιαστικό «άνοια» γράφεται με **-οι**. Γιατί; Διαβάζουμε περισσότερα για την ορθογραφία των θηλυκών ουσιαστικών και επιθέτων και συνεχίζουμε...

Όσα θηλυκά ουσιαστικά παράγονται από ρήματα σε **-εύω** σχηματίζουν το θηλυκό ουσιαστικό σε **-εία**: γοητεύω-γοητεία. **Εξαιρούνται** και γράφονται με ι (γιώτα): ζήλια, αμνηστία, προεδρία, κηδεμονία, δυσκολία.

Τα παροξύτονα θηλυκά των επιθέτων σε **-ύς** σχηματίζουν το θηλυκό σε **-εία**: ευθύς-ευθεία, βραδύς (αργός)-βραδεία αλλά και σε **-ιά**, π.χ. ο βαθύς-η βαθιά, ο ελαφρύς-η ελαφριά.

Τα θηλυκά ουσιαστικά που έχουν δεύτερο συνθετικό λέξη λόγιας προέλευσης, όπως νους, ρους γράφονται με **-οι**: άνοια, εύνοια, άγνοια, παλίρροια κ.ά.

1.2 Μπορεί να χαθεί η μνήμη;

2. Ξαναγράφουμε τις προτάσεις συμπληρωμένες με τα θηλυκά ουσιαστικά που βρίσκονται στο πλαίσιο:

ασθένεια, άγνοια, αλήθεια, παρωδία, άνοια, αρρώστια, γιατρεία

- Η είναι μια που ταλαιπωρεί τους ανθρώπους τρίτης ηλικίας. Η αυτή, δεν έχει
- Η κινδύνου μπορεί να έχει άσχημα αποτελέσματα.
- Πρόκειται για μία του σπουδαίου λογοτεχνικού έργου.
- Η είναι ότι η μνήμη χάνεται.

3. Συμβουλευόμαστε το λεξικό μας και σχηματίζουμε **θηλυκά ουσιαστικά** σε -ια, -εια, -οια:

Από τα ρήματα	Από τα ουσιαστικά	Από τα επίθετα
δουλεύω:	πνοή: ά.....	ευθύς:
θεραπεύω:	νους: α.....	ταχύς:
επιθυμώ:	ρους: παλίν.....	ασθενής:
κοινωνώ:	νους: διχο.....	ευγενής:
ενεργώ:	βους (βόδι): Ευ	τραχύς:

• Μπορούμε να ορθογραφήσουμε σωστά τα θηλυκά ουσιαστικά επιλέγοντας το **ι, ει, οι**, ανάλογα με την περίπτωση;

σπηλ__ά	στερ__ά	πορ__α	παντρ__ά	βασιλ__α	συμπάθ__α
ευτυχ__α	ένν__α	έγν__α	πολιτ__α	ευγέν__α	δυστυχ__α

4. Παρατηρούμε τις εικόνες 1 και 2 και επιλέγουμε μια δραστηριότητα. Οι άνθρωποι που σκιαγραφούνται έχουν διαγνωστεί με τη νόσο Αλτσχάιμερ...

Εικόνα 1

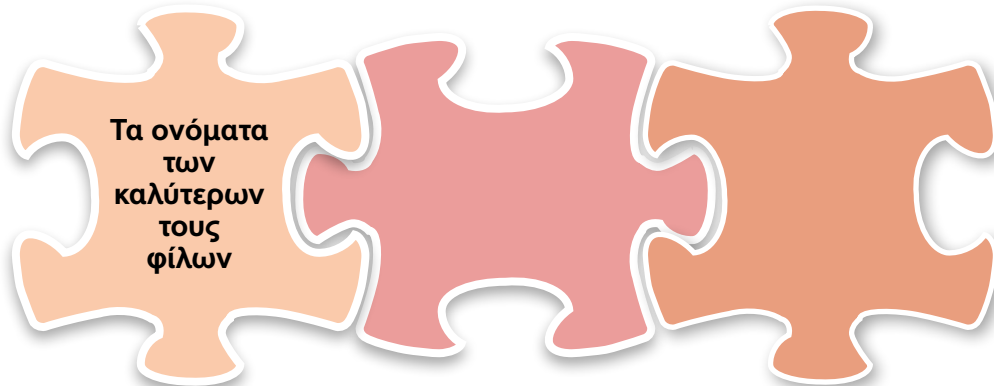

Εικόνα 2

Περιγράφουμε τις εικόνες 1 και 2. Τι παρατηρούμε; Ποιες είναι οι ομοιότητές τους;

Γράφουμε τρεις τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαμε να περνάμε τον ελεύθερο χρόνο μας μαζί τους.

Σκεφτόμαστε ποια κομμάτια της μνήμης τους μπορεί να έχουν «χαθεί» και τα γράφουμε στα κομμάτια του παζλ.

1.2 Μπορεί να χαθεί η μνήμη;

Ας μελετήσουμε πιο προσεκτικά τον τρόπο σχηματισμού των παθητικών μετοχών των ρημάτων.

Οι παθητικές μετοχές σε **-μένος** γράφονται με δύο **-μμ-** όταν ο χαρακτήρας του θέματος του ρήματος είναι σε **π, β, φ, πτ.**

γρά**φ**-ομαι → γραμμένος
κρύ**β**-ομαι → κρυμμένος

5. Σχηματίζουμε μετοχές παθητικής φωνής των παρακάτω ρημάτων. Προσέχουμε πότε θα βάλουμε δύο **-μμ-**!

φοβάμαι:

θυμώνω:

θλίβομαι:

γράφω:

σκάβω:

λησμονώ:

-μένος

αγαπάω/-ώ, αγαπήθηκα

αγαπημένος

-μένος

δένω, δέθηκα

δεμένος

-μένος

παραπονιέμαι, παραπονέθηκα

παραπονεμένος

-σμένος

καλώ, καλέστηκα

καλεσμένος

-σμένος

πιάνω, πιάστηκα

πιασμένος

-γμένος

βρέχω, βράχηκα

βρεγμένος

-γμένος

διώχνω, διώχτηκα

διωγμένος

-όμενος

ενδιαφέρομαι

ενδιαφερόμενος

-όμενος

ονομάζομαι

ονομαζόμενος

6. Συμπληρώνουμε τα κενά με τις παθητικές μετοχές των ρημάτων και γράφουμε στην αγκύλη τον συντακτικό τους ρόλο.

- Η Ορτανσία, όταν ήταν
(**απελπίζομαι**) από την πείνα, έτρωγε μέχρι και λουλούδια. [...]
- Όταν μαγείρευαν, ακολουθούσαν τη συνταγή ακριβώς όπως ήταν
(**γράφομαι**). [...]
- Οι (**εργάζομαι**) σε δομές υγείας γνωρίζουν τα συμπτώματα της νόσου. [...]
- Πολλές δραστηριότητες βοηθούν τους (**ηλικιώνομαι**) να ξαναβρούν τη χαμένη τους μνήμη. [...]

Οι παθητικές μετοχές δεν έχουν πάντα τον ίδιο συντακτικό ρόλο. Μια μετοχή μπορεί να είναι σε θέση **υποκειμένου** και τότε συνοδεύεται από το **άρθρο** της, σε θέση **κατηγορούμενου** του υποκειμένου ή σε θέση **επιθετικού προσδιορισμού** σε ένα **ουσιαστικό**.

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
Κρυπτόλεξο
(μετοχές)

7. Παρακολουθούμε το βίντεο της διαφήμισης και απαντάμε στις ερωτήσεις.

- Ποια είναι η βασική ιδέα του κειμένου;
- Ποια εικόνα του παππού προβάλλεται;
- Πώς το βίντεο αυτό συνδέεται με τα κείμενα της υποενοότητας του βιβλίου μας;
- Πώς το κείμενο αυτό συνδέεται με το κείμενο «Ο παππούς κι η γιαγιά δε θυμούνται» στο βιβλίο μας;

Βίντεο
Μια άλλη όψη της
τρίτης ηλικίας...

1.2 Μπορεί να χαθεί η μνήμη;

8. Διαβάζουμε προσεκτικά τις δραστηριότητες και επιλέγουμε μία που ταιριάζει περισσότερο στα ενδιαφέροντά μας.

Μοιραζόμαστε με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτρίες μας 2 πληροφορίες που μάθαμε από τα κείμενα της υποενότητας και 1 απορία που εξακολουθούμε να έχουμε για την τρίτη ηλικία.

Αναζητούμε πληροφορίες για τον άνθρωπο που έδωσε το όνομά του στη νόσο Αλτσχάιμερ, κρατάμε σημειώσεις και τις παρουσιάζουμε στην τάξη.

21 Σεπτεμβρίου: Παγκόσμια ημέρα Αλτσχάιμερ.

Δημιουργούμε μία δική μας αφίσα, για να περάσουμε ένα κοινωνικό μήνυμα ευαισθητοποίησης για τους ανθρώπους που νοσούν.

Μία γιαγιά με Αλτσχάιμερ γράφει στον/στην εγγονό/εγγονή της. Συνεχίζουμε το γράμμα της με βάση όλα όσα έχουμε μάθει για τα συμπτώματα της νόσου...

Αγαπητό μου παιδί,

Κάθομαι κοντά στο παράθυρο του δωματίου μου, έχοντας συντροφιά τον Ρήγα, τον γάτο μου, και βλέπω έξω... Σκέφτομαι αυτά που μου συμβαίνουν κάποιες φορές και θα ήθελα να σου γράψω. Νιώθω κάποιες φορές σαν να ψάχνω ένα κομμάτι παζλ που λείπει από το μυαλό μου...

Συνθέτουμε με την ομάδα μας τους διαλόγους ενός διαφημιστικού σποτ για τον σούπερ παππού ή τη σούπερ γιαγιά μας.

Σε ένα άρθρο για τη σχολική μας εφημερίδα κάνουμε ένα αφιέρωμα στη νόσο Αλτσχάιμερ. Δίνουμε έμφαση στο τι μπορούμε να κάνουμε, για να βοηθήσουμε τον παππού ή τη γιαγιά μας ή ένα άλλο αγαπημένο μας πρόσωπο.

Άσκηση πρακτικής κι εξάσκησης
Βρίσκουμε το κειμενικό είδος.

1.3 Θα έδινες μια δεύτερη ευκαιρία;

Σε αυτή την υποενότητα θα μελετήσουμε:

- πώς να αναγνωρίζουμε τις αναφορικές προτάσεις και τη λειτουργία τους
- πώς να κλίνουμε λόγια ουσιαστικά

- Διαβάζουμε το κείμενο και μαθαίνουμε περισσότερα για τη λειτουργία των αναφορικών προτάσεων.

Πεταλούδες; Νυχτοπεταλούδες; Καλώς ορίσατε!

Οι πεταλούδες και νυχτοπεταλούδες είναι δείγμα υγιούς περιβάλλοντος. Όμως, η ανεύρεση καρπών είναι δύσκολη γι' αυτούς τους σημαντικούς **επικονιαστές** – οι βιότοποί τους εξαφανίζονται και πολλά φυτά **ξενιστές** μειώνονται. Καλλιεργήστε όσα χρειάζονται για να τις βοηθήσετε, όπως τσουκνίδες, κισσό, λουλούδια, λαχανικά και αρωματικά βότανα. Ένας φυτοφράκτης με **ιθαγενή είδη** είναι ιδανικός, όπως και τα χέρικα κούφια δέντρα.

Το σημαντικότερο: Να αποφεύγετε χημικά φυτοφάρμακα και λιπάσματα. Αν έχετε μπαλκόνι ή περβάζι, κάνετε νέους φίλους καλλιεργώντας λεβάντα, **αλισφακιά** και θυμάρι που έχουν νέκταρ.

Ευρωπαϊκή Ένωση, 52 βήματα για μια πιο “πράσινη” πόλη, 2018.

Επικονιαστές: τα έντομα που συμμετέχουν στην επικονίαση, τη γονιμοποίηση των φυτών

Ξενιστής: ένας οργανισμός που φιλοξενεί έναν μικρότερο οργανισμό τον οποίο υποστηρίζει και τρέφει

Ιθαγενή είδη: είδη φυτών και ζώων που ζουν σε ένα συγκεκριμένο οικοσύστημα

Αλισφακιά: βότανο (φασκομηλιά)

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Ό,τι ή ότι;
Επιλέγουμε
το σωστό!**

Οι αναφορικές προτάσεις εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες **όποιος-α-ο, όσος-η-ο, ό,τι, οποιοσδήποτε-οποιαδήποτε-οποιοδήποτε, οτιδήποτε**, ονομάζονται **ελεύθερες**, γιατί δεν αναφέρονται σε κάποιο όρο (συνήθως ουσιαστικό) της κύριας πρότασης αλλά λειτουργούν συνήθως ως υποκείμενο, αντικείμενο και κατηγορούμενο.

1. Συνθέτουμε περιόδους που θα περιλαμβάνουν μια κύρια πρόταση και μια εξαρτημένη ονομαστική αναφορική πρόταση χρησιμοποιώντας τις αντωνυμίες: **ό,τι, όποιος-όποια-όποιο, όσος-όση-όσο**. Στη συνέχεια, γράφουμε δίπλα τη λειτουργία της αναφορικής πρότασης (υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο):

Πετάει. Βρίσκει μπροστά της και αυτό δεν βοηθάει την κυκλική οικονομία. **[αντικείμενο]**

Πετάει ό,τι βρίσκει μπροστά της και αυτό δεν βοηθάει την κυκλική οικονομία.

• Σκοτώνει τις πεταλούδες και τις νυχτοπεταλούδες. Προκαλεί την καταστροφή των βιοτόπων τους. _____

• Σέβονται τη βιοποικιλότητα. Καλλιεργούν τσουκνίδες, φλισκούνι, λουλούδια, λαχανικά και αρωματικά φυτά. _____

• Είναι καθήκον μας να κάνουμε. Περνάει από το χέρι μας. _____

Εξερεύνηση
Αναλαμβάνουμε
δράση!
Θα γίνουμε
Διασώστες
του πλανήτη!

2. Αφού διαβάσουμε το κίτρινο πλαίσιο που ακολουθεί, συμπληρώνουμε τον πίνακα με την κλίση του ουσιαστικού:

Τα ουδέτερα ουσιαστικά σε **-μα** όπως **χρώμα**, σε **-μο**, όπως **τρέξιμο**, σε **-ως**, όπως **καθεστώς**, σε **-ας**, όπως **κρέας**, σε **-ν**, όπως **προϊόν**, σε **-ύ** και **-υ**, όπως **οξύ** και **δόρυ**, και τα ιδιόκλιτα, όπως **πυρ** και **ήπαρ**, είναι **ανισοσύλλαβα**, που σημαίνει ότι έχουν μια συλλαβή παραπάνω στη γενική του ενικού και σε όλες τις πτώσεις του πληθυντικού αριθμού.

Πτώσεις	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	το προϊόν	
Γενική		των προϊόντων
Αιτιατική		
Κλητική		

3. Συμπληρώνουμε τον πίνακα μεταφέροντας τα ανισοσύλλαβα ουσιαστικά στις πτώσεις που μας ζητούνται.

Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ονομαστική	Γενική	Γενική	Αιτιατική
		των χρωμάτων	
το περιβάλλον			
	του δείγματος		
			τα συστήματα
		των σβησιμάτων	

4. Χωριζόμαστε σε τέσσερις ομάδες, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά μας, παίρνουμε την καρτέλα με τις οδηγίες δράσης και πηγαίνουμε σε μια γωνία της τάξης για να εργαστούμε:

1η ομάδα: ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Οι ΖΩΓΡΑΦΟΙ θα δημιουργήσουν μια αφίσα με την οποία θα δίνουν οδηγίες με ζωγραφιές στη σχολική κοινότητα για την εφαρμογή της κυκλικής οικονομίας και την προστασία της βιοποικιλότητας στο σχολείο.

2η ομάδα: ΓΡΑΦΙΣΤΕΣ

Οι ΓΡΑΦΙΣΤΕΣ θα δημιουργήσουν πινακίδες, τις οποίες θα τοποθετήσουν σε διάφορα σημεία του σχολείου και κοντά στους κάδους απορριμμάτων. Στις πινακίδες αναγράφονται οδηγίες για την εφαρμογή της κυκλικής οικονομίας και τη σωτηρία του πλανήτη.

3η ομάδα: ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ

Οι ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ θα αναλάβουν να φτιάξουν φυλλάδια ενημέρωσης, στα οποία θα εξηγούν τα οφέλη της κυκλικής οικονομίας για το μέλλον του πλανήτη. Τα φυλλάδια αυτά θα μοιραστούν σε όλη τη σχολική κοινότητα και θα αναρτηθούν στον πίνακα ανακοινώσεων του σχολείου.

4η ομάδα: ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ

Οι ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ θα αναλάβουν να φτιάξουν ένα άρθρο που θα δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα του σχολείου, ώστε να ενημερώνουν τη σχολική κοινότητα για τα οφέλη της κυκλικής οικονομίας και τις εφαρμογές της.

1.4

Τι μπορούμε να κάνουμε για να ζούμε ποιοτικά;

Στην υποενότητα αυτή:

- εξασκούμαστε στα γραμματικά και τα λεξιλογικά φαινόμενα της ενότητας
- εντοπίζουμε πεδία δράσης για τη δημιουργία μιας βιώσιμης πόλης

1. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο για τον ψηφιακό ακτιβισμό, εργαζόμαστε σε ζεύγη και επιλέγουμε δυο από τις προτεινόμενες δραστηριότητες που βρίσκονται κάτω από αυτό.

Εργαλειοθήκη θεμάτων ψηφιακού ακτιβισμού. Κάνε τη φωνή σου να ακουστεί:

Ανθρώπινα δικαιώματα	Εκπαίδευση	Κλιματική αλλαγή	Μετανάστευση	Κοινωνική δικαιοσύνη
----------------------	------------	------------------	--------------	----------------------

- Κάηκε το δάσος του Προφήτη Ηλία, ο πνεύμονας της πόλης μας, ας δράσουμε άμεσα.

- Διαβάζουμε συχνά για ένα κοινό όνειρο όλων των ανθρώπων, την κοινωνική δικαιοσύνη. Είναι στο χέρι μας να κάνουμε δράσεις γι' αυτήν. _____
- Ο αναφαβητισμός στη χώρα μας, την Ελλάδα, παραμένει υψηλός. Μήπως να προβληματιστούμε έντονα γι' αυτό; _____
- Βραβεύτηκε για τη διεθνή δράση του, την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ενεργοποίησε και εσύ για έναν δικαιότερο κόσμο! _____
- Η ΜΕΤΑδραση, μια Μη Κυβερνητική Οργάνωση, προσφέρει μαθήματα ελληνικών σε πρόσφυγες. Γίνε μέλος στην ομάδα εθελοντών της. _____

- **Υπογραμμίζουμε** την παράθεση ή την επεξήγηση στις παραπάνω προτάσεις και γράφουμε μέσα στην αγκύλη, Π ή Ε, ανάλογα με την περίπτωση.
- **Κυκλώνουμε** τη λέξη που προσδιορίζει η παράθεση ή η επεξήγηση που υπογραμμίσαμε.
- **Μετατρέπουμε** στις προτάσεις την παράθεση σε επεξήγηση και το αντίστροφο.
- **Γράφουμε** δύο δικές μας προτάσεις με παράθεση ή με επεξήγηση, που να αφορούν κάποιο από τα παραπάνω ζητήματα.

Πριν από επεξήγηση μπορεί να εννοηθεί το «δηλαδή»

Στο παρακάτω ποίημα ο λογοτέχνης Γιάννης Παπαδάτος εξυμνεί τη φύση και το φως της ζωής μέσα από τα μάτια ενός λαγού.

Κείμενο

1 Ο μονόλογος του λαγού

Δεν φοβάμαι τα άστρα που φεύγουν τα βράδια,
του νερού τις πλημμύρες, τη manía του ανέμου,
του σεισμού τον υπόκωφο βόμβο¹.

5 Δεν φοβάμαι κεραυνούς, μηχανές που περνάνε,
κι ας μου κλέβουν εικόνες χαράς κι ευτυχίας.
Δεν φοβάμαι.

10 Δεν φοβάμαι ούτε ακόμα την ανάσα του λύκου.
Στην καρδούλα μου μέσα
ταξιδεύει της ζωής μου ο κύκλος.
Δεν φοβάμαι.

Πώς ο λαγός
εξυμνεί τη φύση
και τη ζωή;

Εντοπίζουμε τις
ποιητικές
εκφράσεις και τις
χρησιμοποιούμε στην
απάντησή μας.

15 Φοβάμαι μονάχα,
φοβάμαι σας λέω,
εκείνα τα βράδια στις γιορτές μου τη γλυκώχη γεύση
που ακούω τις μουσικές φωνές των ριζών
στον μαγικό μου χορό
στο φεγγάρι από κάτω:
φοβάμαι
20 εκείνα τα μακριά σιδερένια
χέρια που πετάνε φωτιές
και κροτούνε ασάλι.

Ποια είναι
«τα μακριά
σιδερένια χέρια»
που φοβίζουν
τον λαγό;

Γιάννης Σ. Παπαδάτος, Φεγγάρια παιδιά, Πατάκης

1. υπόκωφος βόμβος: ήχος/θόρυβος που ακούγεται σαν να προέρχεται από μεγάλο βάθος.

2. Συμπληρώνουμε τις ασκήσεις με συνώνυμα και αντίθετα λέξεων του ποιήματος:

Αντιστοιχίζουμε τα συνώνυμα
και συζητάμε για τις διαφορές τους.
Ποια θα επιλέγαμε εμείς για το
συγκεκριμένο ποίημα;

ανάσα ●	● πνοή
κροτούνε ●	● οργή
μανία ●	● χτυπούνε
άνεμος ●	● αέρας

βράδια:

ευτυχία:

Βρίσκουμε
τα αντίθετα:

βόμβος:

μακριά:

1.4

Τι μπορούμε να κάνουμε για να ζούμε ποιοτικά;

3. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και υπογραμμίζουμε τις δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις.

Εξερεύνηση
Γνωρίζουμε
διαδραστικά τις
ελεύθερες αναφορικές
προτάσεις

Κείμενο

2

Η εκπαιδευτικός θεάτρου, Μυρσίνη Λενούδια, μας αφηγείται, μέσα από μια παραμυθένια ιστορία, την αρχή του κόσμου μας:

5

«Ωραία που ' ναι η ζωή!» ψιθύρισε το αγέρι στα φύλλα, μουρμούρισε το κύμα στην ακτή, τραγούδησαν τα πουλιά στα δάση. Όποιος χαίρεται τη ζωή, την απολαμβάνει πραγματικά! Χάραξε ο άνθρωπος στις σπηλιές που του δώρισε η Γη τις ομορφιές της. Και η ψυχή του γέμισε ευτυχία. Κι έτσι ξεκίνησε ο άνθρωπος το ταξίδι του στον χρόνο.

Πώς αντιδρούν τα στοιχεία της φύσης στο ξεκίνημα της ζωής;

10

Πέρασαν πάρα πολλά χρόνια από τότε.

Ο άνθρωπος δούλεψε σκληρά με χέρια και νου κι έχτισε τον κόσμο του.

Η Γη γέμισε χρώματα, παραμύθια, όνειρα, θαύματα, χαρές, μα κι εφιάλτες, πολέμους και λύπες. Κι έτσι ο πολιτισμός άρχισε το ταξίδι του στον χρόνο.

Μαζί του, οι άνθρωποι ταξίδεψαν σε στεριές, πελάγη κι ουρανούς.

Κι όταν πια δεν είχε άλλους προορισμούς στη Γη, όσοι ήταν πιο γενναίοι, ταξίδεψαν και στο φεγγάρι. Κι έχουν βάλει οι άνθρωποι πλώρη για καινούρια αστροταξίδια...

Εμείς κάνουμε αστροταξίδια;

Μυρσίνη Λενούδια. Μια παράξενη καρδιά. Καλέντης

4. Αντιστοιχίζουμε τις παρακάτω προτάσεις, ώστε να ολοκληρώνεται το νόημα. Στη συνέχεια, γράφουμε δίπλα αν οι αναφορικές προτάσεις είναι Υποκείμενα ή Αντικείμενα:

Ταξίδεψαν στο φεγγάρι
Αγαπάμε
Όποιος προστατεύει τη Γη
Πρέπει να περιορίσουμε

1 Α όσα καταστρέφουν το περιβάλλον
2 Β όσοι ήταν γενναίοι.
3 Γ προστατεύει το σπίτι του.
4 Δ ό,τι προέρχεται από τη φύση.

Εξερεύνηση
Οι πράκτορες Γραμματικών.
Μυστική αποστολή στη χώρα
της Γλωσσούπολης!

2

**Ποια είναι
τα όρια της
επικοινωνίας;**

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ
συνδέσμους για
να συνδέουμε
ανεξάρτητες
και εξαρτημένες
προτάσεις

ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ
να εντοπίζουμε
νεολογισμούς
και δάνειες
λέξεις-φράσεις

ΕΜΠΛΟΥΤΙΖΟΥΜΕ
το λεξιλόγιό μας
με συνώνυμες
λέξεις

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να συσχετίζουμε και να χρησιμοποιούμε συνώνυμες λέξεις
- πώς συνδέονται μεταξύ τους οι κύριες και οι εξαρτημένες/δευτερεύουσες προτάσεις

Κείμενο

1

Θα καταπιεί η εικονική πραγματικότητα τον πολιτισμό;

Βρίσκομαι σ' έναν κινηματογράφο νέας γενιάς. Το Sandbox VR είναι ένας μοναδικός χώρος ψυχαγωγίας, ακόμα και για τα δεδομένα του Λονδίνου, ο οποίος βρίσκεται μόλις στο πρώτο τρίμηνο της λειτουργίας του εδώ. Πρόκειται για την πρώτη εμφάνιση αυτού του υβριδικού είδους στην Ευρώπη.

5 Ενώ σε όλη την υφήλιο, της Ελλάδας συμπεριλαμβανομένης, έχουν υπάρξει κατά καιρούς δείγματα επιχειρηματικών πρωτοβουλιών τύπου VR cafe, όπου μπορεί κάποιος να μπει, για να παίξει κάποιο παιχνίδι εικονικής πραγματικότητας και να διασκεδάσει, το Sandbox VR είναι το πρώτο μαζικό δείγμα ολοκληρωμένης κοινωνικής εμπειρίας. Το κυριότερο είναι ότι, για να μπεις στον χώρο, θα πρέπει να έχεις κλείσει 10 διαδικτυακά εισιτήριο για το παιχνίδι που έχεις επιλέξει, τουλάχιστον με κάποιον ακόμα. Στο μυαλό μας όλοι έχουμε την εικονική πραγματικότητα σαν μια μοναχική δραστηριότητα, στο SANDBOX VR, όμως, τη βιώνεις με τους φίλους, τους συγγενείς ή τους συναδέλφους σου.

15 Βιώνοντας μια τόσο ολοκληρωτική εμπειρία, αρχίζεις να σκέφτεσαι ότι αυτό είναι ίσως το τέλος της παραδοσιακής αίθουσας ψυχαγωγίας. Η εικονική πραγματικότητα μπορεί να δώσει τη χαριστική βολή, αλλά μπορεί κιόλας να δώσει το έναυσμα για ριζικές αλλαγές στη διαμόρφωση των χώρων ψυχαγωγίας. Αν έχεις τη δυνατότητα να επισκεφθείς έναν χώρο μαζί με τους φίλους ή την οικογένειά σου και να μπείτε κυριολεκτικά μέσα στο περιβάλλον μιας ταινίας μαζί, ποιος ο λόγος να επισκεφθείς ξανά έναν κλασικό 20 κινηματογράφο;

25 Η εικονική πραγματικότητα αναμένεται να αλλάξει ριζικά όλες τις ζωντανές εκδηλώσεις, επειδή τα άτομα θα μπορούν να συμμετέχουν στην εκδήλωση έχοντας έναν ρόλο. Όταν μπορείς να βρίσκεσαι στην πρώτη θέση μιας συναυλίας απ' τη θέση του καναπέ σου, όταν μπορείς κυριολεκτικά να πάρεις το μικρόφωνο δίπλα απ' τον αγαπημένο σου καλλιτέχνη, όταν μπορείς να συνομιλήσεις σε ζωντανό χρόνο με άλλους παρευρισκόμενους, τότε η εμπειρία της τέχνης θα είναι πολύ διαφορετική απ' αυτή που γνωρίζαμε έως τώρα. Κάποια στιγμή, όμως, η επιτάχυνση θα γίνει ιλιγγιώδης και θα πρέπει να βάλουμε στη ζυγαριά και τους κινδύνους που φέρνει.

Μανώλης Ανδριωτάκης, Θα καταπιεί η εικονική πραγματικότητα τον πολιτισμό;

Εφημερίδα Καθημερινή, 2023 (διασκευή)

1. Αντικαθιστούμε τη λέξη με έντονα γράμματα με μια συνώνυμή της λέξη ή φράση που να ταιριάζει στο νόημα του κειμένου. Ανακοινώνουμε τις απαντήσεις μας στην τάξη.

- Το κυριότερο είναι ότι, για να μπει στον χώρο, θα πρέπει να έχεις κλείσει διαδικτυακά εισιτήριο για το παιχνίδι που έχεις **επιλέξει** τουλάχιστον με κάποιον ακόμα. Στο μυαλό μας όλοι έχουμε την εικονική πραγματικότητα σαν μια μοναχική **δραστηριότητα** (παράγραφος 2).
- **Βιώνοντας** μια τόσο ολοκληρωτική εμπειρία, αρχίζεις να **σκέφτεσαι** ότι αυτό είναι ίσως το τέλος της παραδοσιακής αίθουσας **ψυχαγωγίας** (παράγραφος 3).

2. Εντοπίζουμε και κυκλώνουμε λέξεις του κειμένου. Στη συνέχεια, απαντάμε στις ερωτήσεις.

- Ποια άλλη λέξη μπορείς να χρησιμοποιήσεις αντί της λέξης *διασκεδάζω*; Πότε ήταν η τελευταία φορά που διασκέδασες;
- Πότε οι εξελίξεις τρέχουν με *ιλιγγιώδη ταχύτητα*; Ποιος ή τι άλλο μπορεί να τρέχει με ιλιγγιώδη ταχύτητα;
- Πότε η ζωή μας μπορεί να αλλάξει *ριζικά*;
- Πότε δίνουμε σε κάποιον ή κάτι τη *χαριστική βολή*;

3. Κυκλώνουμε στο Κείμενο 1 τους συνδέσμους της υποτακτικής σύνδεσης, οι οποίοι ενώνουν μια κύρια πρόταση με μια εξαρτημένη/δευτερεύουσα!

- έναν **χρονικό σύνδεσμο** στη σειρά 23
- έναν σύνδεσμο που δείχνει αντίθεση (**εναντιωματικός**) στη σειρά 5
- έναν σύνδεσμο που μας δείχνει για ποιον σκοπό (**τελικός**) γίνεται ή κάνουμε κάτι στη σειρά 7
- έναν σύνδεσμο που προσπαθεί...να εξηγήσει (**αιτιολογικός**) στη σειρά 22
- έναν σύνδεσμο που κάνει υποθέσεις (**υποθετικός**) στη σειρά 17
- έναν σύνδεσμο στην παράγραφο 3 που συμπληρώνει το νόημα ρημάτων ή ουσιαστικών.

Βίντεο tutorial
Τρόποι σύνδεσης
προτάσεων

2.1

Είναι πραγματική η εικονική πραγματικότητα;

4. Συμπληρώνουμε στην κατάλληλη στήλη του πίνακα τους συνδέσμους που βρήκαμε.

Κατηγορία συνδέσμων	Σύνδεσμοι του κειμένου
Χρονικοί	
Εναντιωματικοί	
Τελικοί	
Αιτιολογικοί	
Υποθετικοί	
Αποτελεσματικοί ή συμπερασματικοί	ώστε, που

5. Σκεφτόμαστε... συνώνυμα. Σε ποια στήλη του παραπάνω πίνακα πρέπει να γράψουμε τους συνδέσμους:

- καθώς, πριν, αφού, προτού, ώσπου, όποτε, άμα;
- γιατί, αφού, διότι, μια και;
- αν και, μολοντί, παρόλο που;

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
Τρόποι σύνδεσης
προτάσεων (κουίζ)

6. Με ποιους συνδέσμους συνδέονται παρατακτικά οι προτάσεις της παραγράφου;

Όταν ενώνονται κύριες προτάσεις μεταξύ τους ή εξαρτημένες προτάσεις μεταξύ τους, έχουμε **παρατακτική σύνδεση**. Η παρατακτική σύνδεση γίνεται με τους **παρατακτικούς συνδέσμους** (και, ή, είτε, ούτε, αλλά, μα, όμως).

Δεν πρέπει ούτε να εφησυχάζομαστε ούτε να τρομάζουμε με τις καινοτομίες των ψηφιακών τεχνολογιών. Πρέπει να έχουμε κριτική στάση απέναντί τους, αλλά και να ενημερωνόμαστε συνεχώς για τις δυνατότητές τους. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την άποψη αυτή;

Κείμενο της συγγραφικής ομάδας

7. Επιλέγουμε Σ ή Λ και ανακοινώνουμε στην τάξη αιτιολογώντας την άποψή μας.

	Σ	Λ
Με παρατακτική σύνδεση ενώνονται μόνο οι κύριες προτάσεις.		
Το όμως είναι παρατακτικός σύνδεσμος.		
Μία κύρια και μία εξαρτημένη πρόταση ενώνονται με υποτακτική σύνδεση.		

8. Η τάξη μας συμμετέχει στον διαγωνισμό του European School Radio (<https://europeanschoolradio.eu/el>) της μεγαλύτερης ενεργής μαθητικής κοινότητας για ραδιόφωνο και podcast στην Ευρώπη. Δημιουργούμε μία ηχητική εκπομπή (podcast) όπου συζητάμε για τις διαδικτυακές συναυλίες.

Εκφράζουμε την άποψή μας:

- Νομίζω ότι...
- Πιστεύω ότι...
- Κατά τη γνώμη μου..

Χρησιμοποιούμε

- **αιτιολογικούς συνδέσμους** για να αιτιολογήσουμε την άποψή μας
- **τελικούς συνδέσμους** για να δείξουμε τον σκοπό
- **συμπερασματικούς συνδέσμους** για να διατυπώσουμε τα συμπεράσματά μας

Χρησιμοποιούμε

Φράσεις που δείχνουν τα συναισθήματά μας ή προκαλούν συναισθήματα σε όποιον/α μας ακούει

2.2 Μπορεί να επαυξηθεί η πραγματικότητα;

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς η γενική πτώση συμπληρώνει το νόημα ουσιαστικών και ρημάτων
- πώς να ερμηνεύουμε δάνειες λέξεις και να προσεγγίζουμε κριτικά τη χρήση τους

1. Διαβάζουμε το κείμενο:

- Θα επισκεπτόμασταν το Μουσείο του Ολοκαυτώματος; Γιατί;
- Υπάρχουν στο κείμενο λέξεις που χρησιμοποιούμε από άλλες γλώσσες; Ποιες ελληνικές λέξεις συναντάμε και σε άλλες γλώσσες;

Κείμενο

1

Νέα εργαλεία της επαυξημένης πραγματικότητας

5 Στην πρόσφατη άφιξη της τεχνολογίας της εικονικής και της επαυξημένης πραγματικότητας, πολλοί μουσειολόγοι αντέδρασαν με σκεπτικισμό. Ωστόσο, ολοένα και περισσότερα μουσεία του κόσμου, όπως το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης, αγκαλιάζουν τα νέα εργαλεία εικονικής πραγματικότητας, επαναπροσδιορίζοντας τον ρόλο του μουσείου στον 21ο αιώνα. Ένα ακόμα παράδειγμα είναι το Μουσείο Μνήμης του Ολοκαυτώματος στις ΗΠΑ. Λαμβάνοντας υπόψη του μια πρόσφατη, ανησυχητική έρευνα που έδειχνε ότι τα δύο τρίτα των νέων Αμερικανών δεν γνωρίζουν τι ήταν το στρατόπεδο συγκέντρωσης του Άουσβιτς, πειραματίστηκε με την τεχνολογία Augmented Reality για να προσφέρει στους επισκέπτες μια προσωπική σύνδεση με τις οικογένειες που έχασαν τη ζωή τους κατά τη διάρκεια του Ολοκαυτώματος. Στην αίθουσα του «Πύργου των Προσώπων», όπου υπάρχει ένα κολάζ φωτογραφιών από θύματα του Ολοκαυτώματος, οι επισκέπτες μπορούν να χρησιμοποιήσουν μια εφαρμογή που τους μεταφέρει στη δεκαετία του '40. Με μια σειρά βίντεο και διαδραστικών πληροφοριών, προσβάσιμα και σε άτομα με προβλήματα ακοής, η έκθεση καταγράφει με ρεαλισμό τις πραγματικές ζωές κάθε οικογένειας που απεικονίζεται στην αίθουσα. Το αποτέλεσμα είναι ανατριχιαστικό και εξαιρετικά εκπαιδευτικό – με τρόπο που ένα απλό ενημερωτικό κείμενο δεν θα κατάφερνε ποτέ να προσεγγίσει.

10

15

Νίκος Ευσταθίου, *Υιοθετώντας τα νέα εργαλεία της επαυξημένης πραγματικότητας*, εφημ. *Η Καθημερινή*, 2018 (διασκευή)

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Βρίσκουμε την
ελληνική λέξη**

Μουσείο Μνήμης
Ολοκαυτώματος
Η.Π.Α.

2. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και εντοπίζουμε τις δάνειες λέξεις.

Δάνειες λέξεις ονομάζονται οι λέξεις που έχουν εισαχθεί σε μια γλώσσα από άλλες γλώσσες.

Κείμενο

2

Μια ομπρέλα για την εικονική και την επαυξημένη πραγματικότητα

Ποικίλες είναι οι απόψεις που ακούγονται για τις ψηφιακές καινοτομίες, την εικονική και την επαυξημένη πραγματικότητα. Μερικοί μιλούν για επανάσταση, ενώ άλλοι σκέφτονται τον αντίκτυπο που μπορεί να έχουν όλα αυτά στην κοινωνία μας. Αντίστοιχος είναι και ο προβληματισμός που επικρατεί για την εξάπλωση των ρομπότ τεχνητής νοημοσύνης, αλλά και γενικότερα για την τεχνητή νοημοσύνη.

5

Ανάλογες σκέψεις, όμως, είχαν διατυπωθεί και για τη μαζική εξάπλωση των κομπιούτερ, των λάπτοπ, των σκάνερ, των κινητών... Κάποτε όλες αυτές οι συσκευές ήταν της μόδας. Τώρα πια θεωρούνται αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητάς μας, κάτι σαν το ερκοντίσιον το καλοκαίρι, σαν το ασανσέρ της πολυκατοικίας μας. Προσωπικά, θεωρώ ότι όλες αυτές οι τεχνολογίες δεν θα πρέπει να χαρακτηρίζονται ως θρίλερ. Ναι, το έχω ακούσει και αυτό, γιατί μερικοί λένε ότι με την εικονική πραγματικότητα θα είναι σαν να ζούμε σε ένα σίριαλ, στο οποίο εμείς οι ίδιοι δεν θα μπορούμε να κάνουμε ούτε το μοντάζ. Κάποιος, μάλιστα, είπε ότι πρέπει να προστατευτούμε από όλα αυτά, χρησιμοποιώντας μια τεράστια ομπρέλα. Δεν κατάλαβα ακριβώς τι εννοούσε, αλλά μου φάνηκε τόσο αστεία η ιδέα!

10

15

Απόσπασμα από μαθητική εφημερίδα

- «Κάποιος, μάλιστα, είπε ότι πρέπει να προστατευτούμε από όλα αυτά χρησιμοποιώντας μια τεράστια ομπρέλα». Συμφωνείτε με την άποψη αυτή του μαθητή;
- Μπορούμε να μαντέψουμε τη γλώσσα προέλευσης των δάνειων λέξεων που υπογραμμίσαμε;
- Γνωρίζουμε πώς γράφονται οι παρακάτω ελληνικής προέλευσης λέξεις στις γλώσσες που μιλάμε;

τηλεόραση	τηλέφωνο	βιολογία	κωμωδία
ιστορία	γεωγραφία	αστρονομία	δημοκρατία

- Τελικά τι παρατηρούμε για τις δάνειες λέξεις. Είναι μόνο ελληνική υπόθεση; Γιατί οι γλώσσες δανείζουν και δανείζονται από άλλες γλώσσες;

3. Συνεργαζόμαστε και διαγράφουμε τη λέξη που δεν ταιριάζει. Ανακοινώνουμε τις απαντήσεις μας στην τάξη αιτιολογώντας την άποψή μας.

- κατανώ – καταλαβαίνω – αποσκοπώ
- πρόσφατος – φρέσκος – προηγούμενος
- προσφέρω – παρέχω – παραδίδω
- προσωπικός – απρόσωπος – προσωποποιημένος
- εξαιρετικός – εξαίρετος – εξακολουθητικός
- άφιξη – αφύπνιση – εγρήγορση

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Βρίσκουμε συνώνυμες
λέξεις**

Η γενική πτώση χρησιμοποιείται κάποιες φορές για να συμπληρώσει το νόημα του ουσιαστικού. Σε αυτή την περίπτωση...

η γενική μπορεί να δηλώνει	παράδειγμα από το κείμενο
σε ποιον ανήκει κάτι	επαναπροσδιορίζοντας τον ρόλο του μουσείου...
τον τόπο	στην αίθουσα του Πύργου...
τον χρόνο	κατά τη διάρκεια του Ολοκαυτώματος...
μια ιδιότητα, ένα χαρακτηριστικό	μουσείο μοντέρνας τέχνης...
την αιτία	με προβλήματα ακοής...
το περιεχόμενο	μια σειρά βίντεο και διαδραστικών πληροφοριών....
τον σκοπό	τα νέα εργαλεία εικονικής πραγματικότητας...
ένα σύνολο που διαιρείται	τα δύο τρίτα των νέων Αμερικανών....
το υποκείμενο	στην πρόσφατη άφιξη της τεχνολογίας...
το αντικείμενο	η μνήμη του Ολοκαυτώματος...

4. Σειρά μας! Μετατρέπουμε προφορικά τις παραπάνω φράσεις, ώστε να δείχνουν αυτό που δηλώνει η γενική.

Για παράδειγμα...

- επαναπροσδιορίζοντας τον ρόλο του μουσείου = το μουσείο έχει έναν ρόλο
- στην αίθουσα του Πύργου = η αίθουσα όπου είναι ο Πύργος
- στην πρόσφατη άφιξη της τεχνολογίας = οι νέες τεχνολογίες φτάνουν
- η μνήμη του Ολοκαυτώματος = (εμείς) μνημονεύουμε το Ολοκαύτωμα

Η γενική πτώση χρησιμοποιείται, όμως, κάποιες άλλες φορές για να συμπληρώσει το νόημα του ρήματος και είναι δεύτερο (έμμεσο) αντικείμενο.

π.χ. Οι ψηφιακές τεχνολογίες μου προσφέρουν νέες δυνατότητες – δίνουν σε εμένα

5. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και κυκλώνουμε τις γενικές που είναι έμμεσα αντικείμενα. Αιτιολογούμε την άποψή μας.

Οι ψηφιακές τεχνολογίες μου παρέχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιώ ένα φυσικό αντικείμενο για να προκαλέσω μια αντίδραση στον εικονικό κόσμο. Μου φανερώνουν έναν καινούργιο κόσμο όπου συνυπάρχει το πραγματικό, το επαυξημένο και το εικονικό. Εσύ τι λες; Σε ενθουσιάζει αυτή η πραγματικότητα ή τη θεωρείς ψεύτικη;

Κείμενο της συγγραφικής ομάδας

6. Αναζητούμε δάνειες λέξεις που χρησιμοποιούμε καθημερινά. Ποιες θα ξεχωρίζουμε;

Αποφάσισε αν θα δουλέψεις μόνος/η ή με παρέα
Αναζήτησε στο online *Λεξικό της Κοινής Ελληνικής*
δάνειες λέξεις
Διάλεξε μια δημοφιλή δάνεια λέξη και **παρουσίασε**
τη στην τάξη

7. Συζητάμε για τις λέξεις που επιλέξαμε στη δραστηριότητα 6 και απαντάμε στις ερωτήσεις.

- Αντικαθιστούμε τις δάνειες λέξεις με ελληνικές. Ποια η διαφορά;
- Για ποιους λόγους χρησιμοποιούνται τόσες δάνειες λέξεις στο διαδίκτυο και στον χώρο των νέων τεχνολογιών;
- Κινδυνεύει, άραγε, η γλώσσα μας από τα ξένα δάνεια;

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να εντοπίζουμε και να χρησιμοποιούμε δάνειες λέξεις και νεολογισμούς
- πώς μεταγράφουμε τα γράμματα της ελληνικής γλώσσας στο Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο

Κείμενο

1

Τι ελληνικά μιλάνε οι νέοι σήμερα;

«Έχει πολύ μουντ γκανγκ»: Αυτή τη φράση χρησιμοποίησε μία 14χρονη μαθήτρια συνομιλώντας με τη μητέρα της, που έμεινε να την κοιτάει με ανοιχτό το στόμα, καθώς δεν είχε καταλάβει τίποτα. Η μαθήτρια εννοούσε πως... «έχει πολύ ωραίο παραέκι».

Κινδυνεύει η ελληνική γλώσσα από αυτή την εξέλιξη;

5 «Δεν είναι σημερινό φαινόμενο, συνέβαινε πάντοτε. Οι νέοι από τα 12 έως 18, ίσως και παραπάνω, ανέπτυσσαν έναν γλωσσικό κώδικα δικό τους, με τον οποίο επικοινωνούσαν μεταξύ τους και διαμορφωνόταν ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις δραστηριότητές τους», λέει στην «Κ» ο **Γιώργος Ξυδόπουλος**, καθηγητής Γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Πατρών.

10 «Τα παιδιά έχουν έναν διαφορετικό τρόπο επικοινωνίας μεταξύ τους μέσω του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, που διευκολύνει τη διάδοση καινούργιων λέξεων και συνηθειών, που επηρεάζουν το λεξιλόγιό τους – οι μουσικές, όπως και το gaming. Υπάρχει πολύ λεξιλόγιο που έρχεται απευθείας από εκεί», τονίζει. Η Κοινωνιολόγος ερευνήτρια, Κατερίνα Φιτσιάλου, αναφέρει ότι οι νέοι δέχονται πολλά ερεθίσματα από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, όπως και από τις νέες οπτικές που αναδύονται από τα social media και δίνει ένα παράδειγμα:

• Μαμά, μην κριντζάρεις μπροστά στο μπέστι μου, γιατί λετζίτ, τώρα, θα προκύψει κανένα μπίφ μεταξύ μας!

• Οκ, Φωτ. Ό,τι πεις!

20 «Οπότε, το «κριντζ» (άβολο, ντροπιαστικό), το «λετζίτ» (αληθινό, επιβεβαιωμένο, εγγύηση) και το «μπιφ» (τσακωμός, λογομαχία), που μόλις ανέφερα, αποκωδικοποιούνται σε μια παγκοσμιοποιημένη μετα-γλώσσα που την ακούς στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη, την Αμερική κλπ.».

25 Το ρήμα «σπαμάρω» χρησιμοποιείται, επίσης, ευρέως. Όλοι ξέρουμε τι σημαίνει σπαμάρω (προέρχεται από την αγγλική λέξη «spam» και χρησιμοποιείται όταν κάποιος στέλνει συνεχώς μηνύματα ή τηλεφωνεί ασταμάτητα σε κάποιον). Το περίεργο είναι ότι σήμερα οι έφηβοι σπαμάρουν μεταξύ τους επίτηδες. Για πλάκα. Τέλος, η λέξη μπρο (bro), η οποία προέρχεται από το αγγλικό «brother» και σημαίνει «αδερφός», χρησιμοποιείται για κάποιο άτομο που εκτιμάς και νιώθεις κοντά σου, ενώ ο χόμι (homie) είναι ο φίλος από τα παλιά (που βέβαια μπορεί να είναι και μπρο, αλλά πάνω απ' όλα είναι χόμι).

30

Λουκάς Βελιδάκης, *Μαμά, μην κριντζάρεις – Τι ελληνικά μιλάνε οι νέοι σήμερα*; εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 2022 (διασκευή)

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Μαμά, μην
κριντζάρεις!**
**Οι παράγραφοι
μπερδεύτηκαν!**

Νεολογισμός χαρακτηρίζεται κάθε νέα λέξη (ή κάθε νέα σημασία λέξης), δάνεια ή μη, που χρησιμοποιείται από μια γλωσσική κοινότητα και εμπλουτίζει το λεξιλόγιο της γλώσσας. Μια λέξη μπορεί ταυτόχρονα να είναι νεολογισμός και δάνεια λέξη.

1. Άσκηση του 10λεπτου...

- Συνεργαζόμαστε και κυκλώνουμε στο κείμενο 12 λέξεις/φράσεις που είναι ταυτόχρονα δάνειες λέξεις και νεολογισμοί.
- Με ποιες ελληνικές λέξεις/φράσεις θα μπορούσαμε να τις αντικαταστήσουμε;
- Ποιες από τις λέξεις που κυκλώσαμε λήγουν σε *-άρω*; Μπορούμε να δημιουργήσουμε και άλλα τέτοια ρήματα σε *-άρω* στην ελληνική γλώσσα;

2. Η τρίλιζα αναζήτησης των δάνειων λέξεων...

Βήμα 1: αποφασίζω αν θα δουλέψω μόνος/η ή σε ομάδα

Βήμα 2: διαλέγω/ουμε και ολοκληρώνω/ουμε 3 δραστηριότητες κάθετα ή οριζόντια ή διαγώνια

Βήμα 3: ο/η δάσκαλος/α ορίζει τον χρόνο που έχω/έχουμε στη διάθεσή μου/ας και ξεκινάμε!

2 δάνειες λέξεις που τελειώνουν σε -αν και είναι ρούχα	3 δάνειες λέξεις και την αντίστοιχη ελληνική λέξη οι οποίες έχουν σχέση με την τεχνολογία/διαδίκτυο	4 δάνειες λέξεις που έχουν σχέση με το αυτοκίνητο
5 δάνειες λέξεις που τελειώνουν σε -λ	2 δάνειες λέξεις που έχουν σχέση με εκπομπές της τηλεόρασης	3 δάνειες λέξεις που τις τρώμε
3 δάνειες λέξεις (ρήματα) που να κλίνονται στα ελληνικά	3 δάνειες λέξεις που τελειώνουν σε -ρα και μπορεί να υπάρχουν στο σπίτι μας	1 δάνεια λέξη που έχει σχέση με τη μέτρηση του ήχου και τελειώνει σε -λ

Ενδεικτικές απαντήσεις:

ἰκτιλοπ – εἰσοπ ἵβριτολογουπ – εἰρηνοπῆσοκ ἰατμῶκοιπαιηλοπαι λινεπλιζῆσοπ – ἄμμῆθαι ρεπτεπῆσοπ ἰαυκῆθαι
 κριπῶνῆσοπ – εἰρηπαι σοσοπ ἰοικῆθῆσοπ – εἰλῆρῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ
 ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ
 ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ
 ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ ἰορῆθῆσοπ

2.3 «Φλεξάρεις»;

3. Παίζουμε... επιστήμη; Γνωρίζουμε πώς γράφεται στη «γλώσσα» της επιστήμης η κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις; Σε ποια επιστήμη ανήκουν;

Η «γλώσσα» της επιστήμης		
Λέμε/Γράφουμε	Στη «γλώσσα» της επιστήμης γράφουμε	Επιστήμη
πέντε	5	Μαθηματικά
νερό	H ₂ O	
ντεσιμπέλ (ήχος)	dB	
εκατοστά	εκ./cm	
οι	[i]	

Η γλώσσα που μιλάμε ή γράφουμε έχει τη δική της επιστήμη, τη Γλωσσολογία. Στην επιστήμη αυτή, χρησιμοποιούμε γράμματα στον γραπτό λόγο, αλλά αποδίδουμε με ειδικά σύμβολα τους ήχους, δηλαδή τους φθόγγους, που προφέρουμε στον προφορικό λόγο, π.χ. χρησιμοποιούμε το σύμβολο [e] για τον ήχο που κάνουν τα γράμματα ε ή αι, όταν τα προφέρουμε.

4. Παρατηρούμε τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

[διαδίκτιο]

[κοδικας]

[epikinono]

[simvolo]

[siniθia]

[fenomeno]

Ο φθόγγος

[e]
[o]

- αποτυπώνεται στη γραφή με τα γράμματα , ,
- αποτυπώνεται στη γραφή με τα γράμματα , ,

Το γράμμα

, ,

- ακούγεται στον προφορικό λόγο [f]
- ακούγεται στον προφορικό λόγο [v]

Το Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο χρησιμοποιεί κυρίως γράμματα του λατινικού και του ελληνικού αλφαβήτου, όπως το [θ], αλλά και κάποια ειδικά σύμβολα για να αναπαραστήσει τους φθόγγους που υπάρχουν στις ανθρώπινες γλώσσες.

5. Παρατηρούμε τον παρακάτω πίνακα και κυκλώνουμε τα γράμματα της ελληνικής γλώσσας που χρησιμοποιούνται και στο Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο.

Τα ελληνικά γράμματα και η απεικόνισή τους με βάση το φωνητικό αλφάβητο			
Γράμμα	Φθόγγος	Γράμμα	Φθόγγος
Α α	[a]	Ν ν	[n]
Β β	[v]	Ξ ξ	[ks]
Γ γ	[ɣ]	Ο ο	[o]
Δ δ	[ð]	Π π	[p]
Ε ε	[e]	Ρ ρ	[r]
Ζ ζ	[z]	Σ σ ς	[s]
Η η	[i]	Τ τ	[t]
Θ θ	[θ]	Υ υ	[i]
Ι ι	[i]	Φ φ	[f]

- Πώς διαφοροποιούνται οι φθόγγοι στα διπλά σύμφωνα ή όταν έχουμε συνδυασμούς γραμμάτων;

Συνδυασμοί	Φθόγγος
αι	[e]
ει, οι	[i]
ου	[u]
υι	[i]
αυ	[af], [av]
ευ	[ef], [ev]
γκ	[g], [ng]
μπ	[b], [mb]
ντ	[d], [nd]
τζ	[dz]

Διπλά σύμφωνα:
ββ, κκ, λλ, μμ, νν,
ππ, ρρ, σσ, ττ

με ένα φθόγγο
π.χ. [v], [k], [l]...

*Βίντεο tutorial
Διεθνές Φωνητικό
Αλφάβητο*

6. Παρατηρούμε τους παραπάνω πίνακες:

- Γράφουμε τους φθόγγους που χρησιμοποιούμε για να αναπαραστήσουμε τα φωνήεντα της ελληνικής γλώσσας:
- Ποια διαφορά παρατηρούμε στο πλήθος των γραμμάτων και των φθόγγων που αναπαριστούν τα φωνήεντα της ελληνικής γλώσσας; Για ποιον λόγο συμβαίνει αυτό;
.....

2.3 «Φλεξάρεις»;

7. Πότε οι συνδυασμοί **au** και **eu** προφέρονται [af], [ef] και πότε προφέρονται [av], [ev];

- Προφέρουμε τις παρακάτω λέξεις και συμπληρώνουμε την οδηγία χρησιμοποιώντας τις λέξεις ή τα γράμματα: *ακολουθούνται, τέλος, άηχα, κ, θ, π, σ, χ, τ.*

<p> tau – άνευ αυθεντία – ευθεία αυστηρός – πνευστός αυταρχικός – ψεύτης αυχένας – προσευχή εύπλαστος λευκός </p>	<p>Οι συνδυασμοί au και eu προφέρονται [af], [ef] όταν:</p> <ul style="list-style-type: none"> • βρίσκονται στο _____ μιας λέξης ή • _____ από τα _____ σύμφωνα _____ <p>Ο συνδυασμός eu προφέρεται [ef] και όταν ακολουθείται από τα άηχα σύμφωνα _____</p>
---	---

- Πότε οι συνδυασμοί **au** και **eu** προφέρονται [av], [ev]. Συμπληρώνουμε την οδηγία χρησιμοποιώντας τις λέξεις ή γράμματα: *φωνήεντα, ηχηρά, ακολουθούνται, δ, γ, ν, λ, ρ, β, ζ, μ.*

<p> άναυδος – ευδιάκριτος Αύγουστος – ζευγάρι κεραυνός – έρευνα αυλή – ευλύγιστος θησαυρός – αλεύρι Εύβοια Εύζωνας Ευαγγελία ευμεγέθης Παρασκευή σκεύος – ευωδία </p>	<p>Οι συνδυασμοί au και eu προφέρονται [af], [ef] όταν</p> <ul style="list-style-type: none"> • _____ από τα _____ σύμφωνα _____ <p>Ο συνδυασμός eu προφέρεται [ev] και όταν ακολουθείται από τα ηχηρά σύμφωνα _____ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> • και τα _____
--	---

- Βρίσκουμε κι άλλες λέξεις που να επιβεβαιώνουν τους παραπάνω κανόνες για την προφορά των συνδυασμών **au** και **eu**.

8. Επιλέγω ό,τι μου ταιριάζει!

Μπορώ να	Εννοείται!	Έτσι κι έτσι....	Λίγη βοήθεια, παρακαλώ;
... δώσω 3 παραδείγματα δάνειων λέξεων ή και νεολογισμών			
... χρησιμοποιήσω ελληνικές λέξεις αντί για δάνειες λέξεις όπου είναι εφικτό			
... διαβάσω μια ελληνική λέξη που είναι γραμμένη με το Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο			

2.4 Χρειαζόμαστε όλα όσα αγοράζουμε;

Στην υποενότητα αυτή:

- κάνουμε ασκήσεις εμπέδωσης της γραμματικής και του λεξιλογίου για όλη την ενότητα
- συζητάμε για τον λεξιλογικό πλούτο της ελληνικής γλώσσας

Οι σύνδεσμοι μάς βοηθούν να αναγνωρίζουμε πότε οι προτάσεις συνδέονται παρατακτικά και πότε συνδέονται υποτακτικά. Διαβάζουμε τον παρακάτω πίνακα για να εμπεδώσουμε τη λειτουργία των συνδέσμων.

Υποτακτική σύνδεση

Χρονικοί	όταν, καθώς, μόλις, πριν, αφού, προτού, ώσπου, όποτε, άμα
Εναντιωματικοί	αν και, ενώ, μολονότι, παρόλο που
Τελικοί	να, για να
Αιτιολογικοί	γιατί, επειδή, διότι, αφού, μια και
Υποθετικοί	αν
Αποτελεσματικοί ή συμπερασματικοί	ώστε, που
Σύνδεσμοι που εισάγουν προτάσεις συνήθως σε ρόλο αντικειμένου	ότι, πως, μήπως, μη(ν)

Παρατακτική σύνδεση

και, ή, είτε, ούτε, αλλά, όμως, μα

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
Σύνδεσμοι υποτακτικής
σύνδεσης

2.4 Χρειαζόμαστε όλα όσα αγοράζουμε;

1. Διαβάζουμε τις προτάσεις που ακολουθούν και εντοπίζουμε τους συνδέσμους. Γράφουμε στο πλαίσιο αν η σύνδεση των προτάσεων είναι παρατακτική ή υποτακτική.

- Ο χρήστης συνδέεται στα μέσα, για να ψυχαγωγηθεί. _____
- Κάθε χρήστης έχει το δικαίωμα να εγκρίνει ή να απορρίψει αιτήματα σύνδεσης από άλλους. _____
- Χρήστες με μεγάλο αριθμό αναρτήσεων συνήθως έχουν πολλούς συνδεδεμένους ακολούθους και αποκαλούνται δημοφιλείς. _____
- Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν πολλά αρνητικά, αλλά συχνά _____ αναδεικνύουν περιβαλλοντικές δράσεις και φιλανθρωπικές πρωτοβουλίες.
- Η αυστραλιανή κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι θα θέσει όριο ηλικίας 16 ετών για την πρόσβαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. _____
- Στο διαδίκτυο υπάρχει φόβος μήπως κάποιος μας λείει ψέματα για την πραγματική του ηλικία. _____
- Όταν δεν ενημερωνόμαστε σωστά για τους κινδύνους του διαδικτύου, πέφτουμε θύματα εξαπάτησης. _____

2. Οι παρακάτω γενικές συμπληρώνουν το νόημα του ουσιαστικού. Βρίσκουμε τι δηλώνουν και τις μετατρέπουμε σε φράσεις ή σε προτάσεις με βάση το παράδειγμα.

Φράση	Μετατροπή	Η γενική δηλώνει
η ανάπτυξη των κοινωνικών δικτύων	[οι εταιρείες] αναπτύσσουν τα κοινωνικά δίκτυα	το αντικείμενο
η διαφήμιση των προϊόντων		
τα δύο τρίτα των μαθητριών		
τα δάκρυα χαράς		
μία συλλογή ποιημάτων		
το πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου		
ο υπολογιστής της δασκάλας		
η σχολή της Χίου		
τα γυαλιά ηλίου		

Βασικό χαρακτηριστικό της ποίησης του Οδυσσέα Ελύτη είναι ο πλούτος των λέξεων που χρησιμοποιεί. Ο ποιητής, αξιοποιώντας τον πλούτο της ελληνικής γλώσσας, χρησιμοποιεί στα ποιήματά του λέξεις από το καθημερινό λεξιλόγιο, τον επιστημονικό λόγο, την αρχαία ελληνική ποίηση, τους βυζαντινούς ύμνους, τα δημοτικά τραγούδια, ενώ δεν διστάζει να δημιουργήσει νέες λέξεις.

Γεννήθηκα για να 'χω τόσα
 Γυμνός, Ιούλιο μήνα, το καταμεσήμερο. Σ' ένα
 στενό κρεβάτι, ανάμεσα σε δυο σεντόνια χοντρά,
 ντριλίνα¹, με το μάγουλο πάνω στο μπράτσο μου
 5 που το γλείφω και γεύομαι την αρμύρα του.
 Κοιτάζω τον ασβέστη αντίκρου στον τοίχο της
 μικρής μου κάμαρας. Λίγο πιο ψηλά το ταβάνι
 με τα δοκάρια. Πιο χαμηλά την κασέλα όπου έχω
 10 αποθέσει όλα μου τα υπάρχοντα: δυο παντελόνια,
 τέσσερα πουκάμισα, κάτι ασπρόρουχα. Δίπλα, η
 καρέκλα με την πελώρια ψάθα. Χάμου, στ' άσπρα
 και μαύρα πλακάκια, τα δυο μου σάνταλα.
 Έχω στο πλάι μου κι ένα βιβλίο.
 15 Γεννήθηκα για να 'χω τόσα. Δεν μου λέει τίποτε να
 παραδοξολογώ. Από το ελάχιστο φτάνεις πιο
 σύντομα οπουδήποτε. Μόνο που 'ναι πιο δύσκολο.

Οδυσσέας Ελύτης, *Μικρός Ναυτίλος*, Ίκαρος

1. Φτιαγμένος από ντριλί, είδος φτηνού βαμβακερού υφάσματος για ρούχα

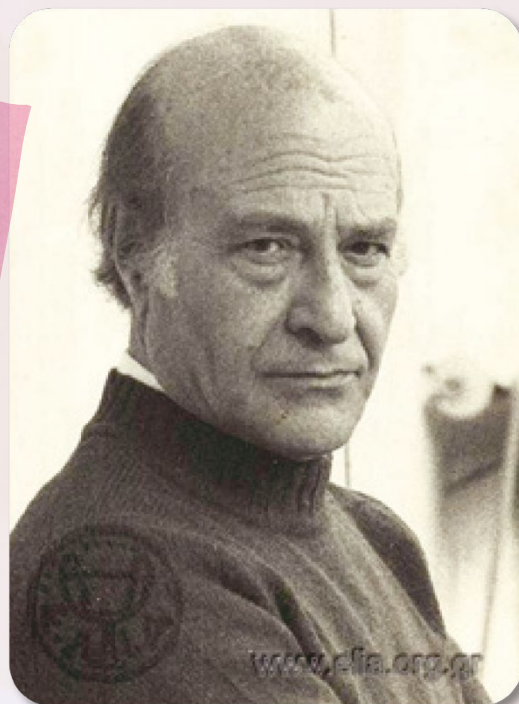
Γράφημα
 Οδυσσέας
 Ελύτης

Εξερεύνηση
 Ο χάρτης
 των δάνειων
 λέξεων

Η γλώσσα δεν είναι μόνον
 ένα μέσον επικοινωνίας.
 Κουβαλάει την ψυχή του
 λαού μας κι όλη του την
 ιστορία κι όλη του την
 ευγένεια.

Όπως είπε και ο ίδιος ο Ελύτης στον λόγο
 που εκφώνησε μετά την απονομή
 του Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1979...

Οδυσσέας Ελύτης (1965) (ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ)

2.4 Χρειαζόμαστε όλα όσα αγοράζουμε;

Χρησιμοποιούμε ηλεκτρονικό ή ψηφιακό λεξικό για να επαληθεύσουμε τις απαντήσεις μας στις παρακάτω ασκήσεις.

3. Στο ποίημα του Οδυσσέα Ελύτη κυκλώνουμε συνολικά 10 δάνειες λέξεις που είναι:

- μέρη του σώματος (2 λέξεις)
- ύφασμα με το οποίο σκεπαζόμαστε το καλοκαίρι
- ένας από τους μήνες του καλοκαιριού
- ξύλινα στηρίγματα που χρησιμοποιούνται στις οικοδομές
- αντικείμενο στο οποίο καθόμαστε
- αντικείμενο στο οποίο κρύβουμε ή αποθηκεύουμε πράγματα
- ρούχα που φοράμε (2 λέξεις)
- ένα χρώμα που αντανακλά τον ήλιο

Εκπαιδευτικό παιχνίδι
Ταξίδι στον ψηφιακό
κόσμο: *escape room*

4. Μαντεύουμε ποιες από τις λέξεις που κυκλώσαμε στην άσκηση 3 προέρχονται από τα:

γαλλικά (2):

ιταλικά ή λατινικά (6)

τούρκικα (1):

εβραϊκά (1):

5. Διαβάζουμε ξανά το ποίημα και απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Από ποια σημεία του ποιήματος φαίνεται πως ο ποιητής ήταν απλος και ολιγαρκής;
- «Από το ελάχιστο φτάνεις πιο σύντομα οπουδήποτε». Τι να εννοεί εδώ ο ποιητής;

6. Ωραία τα καταφέραμε ή μήπως όχι; Πάμε να δούμε;

Μας είναι εύκολο να...	Εννοείται!	Έτσι κι έτσι...	Λίγη βοήθεια παρακαλώ;
αναγνωρίζουμε τους τρόπους σύνδεσης των προτάσεων;			
ερμηνεύουμε τη σημασία των δάνειων λέξεων;			
εντοπίζουμε δάνειες λέξεις και νεολογισμούς;			
χρησιμοποιούμε μια ελληνική αντί μιας δάνειας λέξης, όταν χρειάζεται;			

3

Έχει για όλα
απαντήσεις
η Επιστήμη;

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ

λέξεις/φράσεις
που δηλώνουν
διαφορετικούς
βαθμούς
βεβαιότητας

ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ

να διακρίνουμε τα
είδη των προτάσεων
ως προς το
περιεχόμενο και
ως προς τη
δομή τους

ΕΜΠΛΟΥΤΙΖΟΥΜΕ

το λεξιλόγιό μας
με παράγωγες
λέξεις μελετώντας
τη σημασία των
προθημάτων

3.1

Μπορούν να εξαφανιστούν οι πολιτισμοί;

Στην υποεπένδυση αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να χρησιμοποιούμε ρήματα δράσης και σκέψης σε εξηγητικά κείμενα
- πώς να εκφράζουμε την υποκειμενική μας άποψη με τη βοήθεια διαφορετικών γλωσσικών μέσων

Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και πραγματοποιούμε δραστηριότητες για τη λειτουργία των ρημάτων δράσης και σκέψης σε εξηγητικά κείμενα

Εκπαιδευτικό
παιχνίδι
Χαμένοι
πολιτισμοί...

Κείμενο

1

Λύθηκε το μυστήριο των επιβλητικών αγαλμάτων στο νησί του Πάσχα

Επί αιώνες τα τεράστια πέτρινα αγάλματα στο νησί του Πάσχα αποτελούσαν ένα άλυτο μυστήριο. Σήμερα, οι ειδικοί ισχυρίζονται ότι κατάφεραν να βρουν τη λύση και **να εξηγήσουν**, γιατί τα αγάλματα βρίσκονται εκεί που... βρίσκονται.

Οι επιστήμονες **ανέλυσαν** τις πλατφόρμες (**ahu**) όπου στέκονται τα πέτρινα αγάλματα, γνωστά ως μοάι (**moai**), καθώς και τις τοποθεσίες των φυσικών πόρων του νησιού και ανακάλυψαν ότι αυτά βρίσκονται κοντά σε πηγές γλυκού νερού.

Στο νησί του Πάσχα εντοπίζονται πάνω από 300 πέτρινες κεφαλές, καθεμία από τις οποίες θα μπορούσε **να έχει χτιστεί** από μία ξεχωριστή κοινότητα. Οι πρώτες από αυτές υπολογίζεται ότι **κατασκευάστηκαν** τον 13ο αιώνα π.Χ.

Εκτιμάται ότι τα μνημεία απεικονίζουν προγόνους από διαφορετικές κοινότητες. Ωστόσο, μέχρι σήμερα η επιλογή της τοποθεσίας τους παρέμενε μυστήριο.

Παρόλο που οι περισσότεροι επιστήμονες **υποθέτουν** ότι η τοποθεσία μπορεί να είχε επιλεγεί με βάση την ύπαρξη πέτρας στην περιοχή, η τελευταία έρευνα αμφισβητεί για πρώτη φορά τους εν λόγω ισχυρισμούς. Έτσι, είναι βέβαιο πως δεν υπάρχει καμία σύνδεση μεταξύ της πέτρας που **χρησιμοποιήθηκε** για την κατασκευή εργαλείων με αυτή που αξιοποιήθηκε για την κατασκευή των μνημείων. Τα αποτελέσματα της νέας έρευνας αποκάλυπτουν ότι το γλυκό νερό που υπάρχει κοντά είναι, πιθανότατα, η καλύτερη εξήγηση για την επιλογή της τοποθεσίας των αγαλμάτων.

εφημ. CNN Greece, 2019 (διασκευή)

1. Παρατηρούμε τα ρήματα σε σκούρους χαρακτήρες. Χρωματίζουμε με πράσινο χρώμα όσα δηλώνουν **δράση** και με κόκκινο όσα δηλώνουν **σκέψη**. Στη συνέχεια, εξηγούμε τη λειτουργία τους στο κείμενο.

2. Χωριζόμαστε σε δυάδες, διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις και κατηγοριοποιούμε στον πίνακα που ακολουθεί τα υπογραμμισμένα ρήματα σε δράσης και σκέψης.

- Οι αρχαιολόγοι **σκάβουν** στα ερείπια για να βρουν στοιχεία για τον πολιτισμό των Μάγια.
- Οι Λαοί της Θάλασσας **κατέστρεψαν** τους πολιτισμούς της Μεσογείου.
- Οι ερευνητές μελετούν τα αρχαία κείμενα, για να **κατανοήσουν** την κοινωνική δομή της Ατλαντίδας. **Υποθέτουν** ότι η Ατλαντίδα ήταν ένας προηγμένος πολιτισμός.
- Το όνομα Ατλαντίδα προέρχεται πιθανότατα από τον μυθικό γίγαντα Άτλαντα, που **κρατούσε** στους ώμους του ολόκληρη τη γη και τον ουρανό.
- Οι επιστήμονες **αναλύουν** τα απολιθώματα και **συμπεραίνουν** ότι οι κάτοικοι **είχαν δημιουργήσει** προηγμένα συστήματα αποχέτευσης.

Ρήματα δράσης	Ρήματα σκέψης

3. Διαβάζουμε το παρακάτω εξηγητικό κείμενο και αντικαθιστούμε τα ρήματα με άλλα ρήματα σκέψης και δράσης, διατηρώντας το νόημα του κειμένου.

Οι αρχαιολόγοι πιστεύουν (.....) ότι η Πομπηία καταστράφηκε (.....) από μια ξαφνική ηφαιστειακή έκρηξη. Πηγαίνουν στο σημείο και εξετάζουν (.....) τα ερείπια, για να βρουν στοιχεία για την καθημερινή ζωή των κατοίκων. Συμπεραίνουν (.....) ότι οι κάτοικοι της Πομπηίας είχαν πεθάνει από ασφυξία που προκάλεσε (.....) η τέφρα και τα δηλητηριώδη αέρια της έκρηξης του Βεζούβιου.

Γράφουμε ένα μικρό εξηγητικό κείμενο για έναν χαμένο πολιτισμό, χρησιμοποιώντας τουλάχιστον τρία ρήματα δράσης και τρία ρήματα σκέψης. Στη συνέχεια, υπογραμμίζουμε τα ρήματα και εξηγούμε τον ρόλο τους στο κείμενο. Θα μας βοηθήσει το παράδειγμα που ακολουθεί:

Οι αρχαιολόγοι **εξερευνούν** τον πολιτισμό των Ίνκας, για να **βρουν** περισσότερες πληροφορίες για τη ζωή των κατοίκων. **Πιστεύουν** ότι έτσι θα **αποκαλύψουν** νέες πτυχές της μεγαλύτερης αυτοκρατορίας της Αμερικής.

3.1 Μπορούν να εξαφανιστούν οι πολιτισμοί;

4. Στο Κείμενο 1 βρίσκουμε μία πρόταση που να δείχνει πιθανότητα ή δυνατότητα και μία που να εκφράζει τη βεβαιότητα του αρθρογράφου. Στη συνέχεια, συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα.

Δηλώνει	Εκφέρεται	Παράδειγμα από το κείμενο
δυνατότητα ή πιθανότητα	<ul style="list-style-type: none"> - μπορεί + υποτακτική - ίσως + υποτακτική - θα + οριστική - πρέπει + υποτακτική: πρέπει να κατασκευάστηκαν αιώνες πριν... - τροπικά επιρρήματα: πιθανόν, μάλλον 	
βεβαιότητα	<ul style="list-style-type: none"> - απρόσωπες εκφράσεις: είναι βέβαιο, είναι σίγουρο κ.ά. - επιρρήματα που δηλώνουν βεβαιότητα: σίγουρα, βεβαίως 	

5. Διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις και υπογραμμίζουμε λέξεις ή φράσεις που εκφράζουν διαφορετικό βαθμό βεβαιότητας. Στη συνέχεια, σημειώνουμε μέσα στην παρένθεση αν δηλώνουν βεβαιότητα ή πιθανότητα/δυνατότητα.

- Ορισμένοι επιστήμονες υποστηρίζουν ότι η καταστροφή του Μινωικού πολιτισμού και της αρχαίας Θήρας μπορεί να ταυτίζεται με τη χαμένη Ατλαντίδα. (.....)
- Πιθανότατα να μην υπήρξε ποτέ τόπος με το όνομα Ατλαντίδα. (.....)
- Ειδικοί υποστηρίζουν πως μια μεγάλη πλημμύρα θα μπορούσε να είχε καταστρέψει τον πολιτισμό των Μάγια. (.....)
- Για τον αποδεκατισμό του πολιτισμού του Νησιού του Πάσχα σίγουρα ευθύνονται οι Ευρωπαίοι, οι οποίοι έφεραν μαζί τους διάφορες ασθένειες. (.....)
- Ο Μινωικός πολιτισμός εξαφανίστηκε ίσως από ένα τσουνάμι που προκλήθηκε από την έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας, της σημερινής Σαντορίνης. (.....)
- Αναμφίβολα, η αυτοκρατορία των Ίνκας κατέρρευσε λόγω εξεγέρσεων των πολιτών. (.....)

6. Χρησιμοποιούμε τις παρακάτω λέξεις, για να δημιουργήσουμε προτάσεις σχετικές με τα αίτια εξαφάνιση των πολιτισμών.

(πιθανώς).....

(σίγουρα).....

(ίσως).....

(μπορεί).....

(αδιαμφισβήτητα).....

7. Ξαναβλέπουμε το κείμενο *Λύθηκε το μυστήριο των επιβλητικών αγαλμάτων στο Νησί του Πάσχα* και συζητούμε στην τάξη τα πιο κάτω:

- Τελικά, λύθηκε το μυστήριο με τα αγάλματα στο Νησί του Πάσχα;
- Ο τίτλος ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο του κειμένου;
- Γιατί ο βαθμός βεβαιότητας στους τίτλους πολλών δημοσιογραφικών άρθρων διαφέρει από το κείμενο; Τι θέλουν να πετύχουν οι συγγραφείς;

8. Γράφουμε μία παράγραφο με τίτλο: «Πολιτισμοί που εξαφανίστηκαν». Χρησιμοποιούμε σε αυτήν ποικιλία εκφράσεων που δείχνουν διαφορετικούς βαθμούς βεβαιότητας. Στη συνέχεια, υπογραμμίζουμε αυτές τις εκφράσεις και εξηγούμε πώς αυτές εκφράζουν την υποκειμενική μας στάση για το θέμα.

9. Αναλαμβάνουμε σε ομάδες πολιτισμούς μίας ηπείρου (π.χ. της Αμερικής), κάνοντας ένα σχετικό αφιέρωμα. Τα γραπτά κείμενα, μαζί με τις φωτογραφίες, θα αναρτηθούν στην τάξη σε μία μικρή έκθεση. Πριν να δημοσιοποιήσουμε τη δουλειά μας, συζητούμε στην ομάδα μας πού θα μπουν οι εικόνες και γιατί, ποιος θα είναι ο τίτλος του αφιερώματος και ποια χρώματα και γραμματοσειρά θα επιλέξουμε.

3.2 Τι απέγιναν τα ζώα;

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να διακρίνουμε τη σημασία των προθημάτων στα ρήματα
- πώς να αναγνωρίζουμε τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενο και τη δομή τους
- πώς να επιλέγουμε διαφορετική σειρά στους όρους μιας πρότασης, ανάλογα με τους επικοινωνιακούς στόχους μας

Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ

INFOGRAPHIC ΖΩΗ ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗ

Ο τυραννόσαυρος Ρεξ είναι ο μεγαλύτερος και ο πιο μοχθηρός θηρευτής που πάτησε ποτέ στη Γη. Η παρουσία του προκαλούσε τρόμο και τίποτε δεν μπορούσε να του σταθεί εμπόδιο, όταν ερχόταν η ώρα να... γευματίσει. Πριν από λίγες μέρες ανακοινώθηκε ότι ολοκληρώθηκε η μελέτη των απολιθωμάτων ενός T.Rex που είχαν εντοπιστεί το 1991 στον Καναδά. Ο «Σκότι», όπως ονομάστηκε αυτός ο T.Rex, είχε μήκος 13 μέτρα και ζύγιζε 8,8 τόνους. Ο Σκότι ήταν περίπου 30 ετών, όταν έχασε τη ζωή του. Οι ειδικοί τον χαρακτήρισαν ως τον «βασιλιά των βασιλέων».

Πριν από **66-68** ΕΚΑΤ. ΧΡΟΝΙΑ έκανε την εμφάνισή του στη Γη

Ο ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΔΕΙΝΟΣΑΥΡΟΣ

13 ΜΕΤΡΑ ΜΗΚΟΣ

ΤΥΡΑΝΝΟΣΑΥΡΟΣ ΡΕΞ

18-40 ΧΛΜ./ΩΡΑ ήταν η ταχύτητα του T.Rex.

44 ΧΛΜ./ΩΡΑ

1892

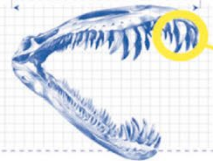
ανακαλύφθηκαν πρώτη φορά απολιθώματα τυραννόσαυρου Ρεξ

8,3 ΕΚΑΤ.!

αγοράστηκε από μουσείο στο Σικάγο ο πιο ολοκληρωμένος σκελετός

1,5 ΜΕΤΡΟ ΜΗΚΟΣ είχε κάθε σαχόνι

30 ΕΚΑΤ. το μέγεθος των μεγαλύτερων δοντιών

60-70 ΔΟΝΤΙΑ σε σχήμα μπανάνας

σε σχήμα μπανάνας

200 ΚΙΛΑ ΣΑΡΚΑΣ

μπορούσε να αποσπάσει με ένα δάγκωμα από το θύμα του

6 ΤΟΝΟΙ η δύναμη της δαγκωνιάς του

200 ΚΙΛΑ ΒΑΡΟΣ

μπορούσαν να κρατήσουν τα δύο άνω άκρα του, που έμοιαζαν με μικρά χέρια

ΑΒΓΟ ΔΕΙΝΟΣΑΥΡΟΥ

Βίντεο Εξερευνώντας τον κόσμο των δεινοσαύρων

1. Συμπληρώνουμε στον παρακάτω πίνακα τα στοιχεία που λείπουν για τα παράγωγα ρήματα του κειμένου.

λέξη	πρόθημα	σημασία
εντοπίζω		μέσα
προκαλώ		
	δια	

2. Συμπληρώνουμε τα κενά με τα κατάλληλα προθήματα για να σχηματίσουμε παράγωγα ρήματα.

- Ομάδα παλαιοντόλων (καλύπτω) ένα ασυνήθιστο απολίθωμα ηλικίας περίπου 300 εκατομμυρίων ετών.
- Οι επιστήμονες (θεωρώ) τα ευρήματα και..... (λύω) τα δεδομένα, για να (νοώ) τη ζωή των δεινοσαύρων.
- Οι παλαιοντολόγοι (γράφω) σε λίστες τα απολιθώματα.
- Ομάδα αρχαιολόγων (εργάζομαι) μαζί με άλλους ειδικούς, για να αποκαλύψει νέα στοιχεία.

3. Σχηματίζουμε παράγωγα ρήματα και συζητούμε για τη σημασία τους.

- Σχηματίζουμε ρήματα με τα προθήματα: **ανα-, ξε-, παρα-, δια-, επι-, (εκ) εξ-**

φλούδα	τρέχω
φεύγω	φέρω
τρυπώνω	δασώνω
άγριος	πουλώ
σηκώνω	γνωρίζω

- Στα ρήματα *φεύγω* και *φέρω* της πιο πάνω δραστηριότητας θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε και άλλα προθήματα; Τι σημαίνουν τα ρήματα που δημιουργήσαμε;

- Σχηματίζουμε και καταγράφουμε όσα περισσότερα παράγωγα του ρήματος *βάλλω* με τη βοήθεια προθημάτων (λ.χ. αναβάλλω, αποβάλλω, διαβάλλω). Στη συνέχεια, αφού συμβουλευτούμε το λεξικό μας, συζητούμε πώς αλλάζει κάθε φορά η σημασία των ρημάτων.

.....

3.2 Τι απέγιναν τα παράξενα ζώα;

4. Ας ανακαλύψουμε πώς αλλάζουν οι σημασίες των ρημάτων με το πρόθημα **ξε-** αντιστοιχίζοντας τα παράγωγα ρήματα με τις φράσεις στις στήλες.

Παράγωγο ρήμα	Σημασία
• ξεσκεπάζω	• σημαίνει «έξω»
• ξεσπιτώνω	• το πρόθημα λειτουργεί αντιθετικά
• ξετρελαίνω	• τέλος μιας κατάστασης
• ξεχειμωνιάζω	• σημαίνει «πολύ»
• ξεδιψώ	• χρονικό διάστημα

5. Συμβουλευόμαστε το λεξικό μας, συζητούμε στην ομάδα μας και καταγράφουμε τη σημασία των πιο κάτω παράγωγων ρημάτων με το πρόθημα **παρα-**.

Παράγωγο ρήμα	Σημασία
• παραστέκω	
• παρακούω	
• παραβράζω	

Άσκηση
πρακτικής και
εξάσκησης
Αντιστοίχιση
χρήσης
προθήματος
με λέξεις

Ο Μινώταυρος

Ντρέπομαι να σας κοιτάξω στα μάτια. Πώς θα το πάρετε; Είμαι ο Μινώταυρος! Ξέρω ακριβώς τι πιστεύετε για μένα.

Το γράφει η μυθολογία που μαθαίνετε στο σχολείο.

Από τα πόδια ως τον λαιμό δεν διαφέρω, λέει, από έναν κανονικό άνθρωπο. Μα το κεφάλι μου είναι λίγο διαφορετικό: είναι κεφάλι ταύρου. **Άκου άνθρωπος με κεφάλι ταύρου!**

Έτσι λένε. Ψέματα. **Μην τους πιστεύετε.** Αλλά πες πες, κάτι έμεινε! Κόντεψα να το πιστέψω κι εγώ! Μια νύχτα που έσκυψα να πιω νερό στη λίμνη, είδα το πρόσωπό μου.

Κώστας Πούλος, *Λαβύρινθος και Μινώταυρος*, Μεταίχμιο.

5

6. Διαβάζουμε τις πιο κάτω προτάσεις του κειμένου και γράφουμε σε ποιο είδος ανήκει η καθεμιά: είναι **αποφαντική, προστακτική, επιφωνηματική ή ερωτηματική;**

- Ντρέπομαι να σας κοιτάξω στα μάτια.
- Πώς θα το πάρετε;
- Άκου άνθρωπος με κεφάλι ταύρου!
- Μην τους πιστεύετε

7. Μετατρέπουμε, κάνοντας τις κατάλληλες αλλαγές, τις πιο κάτω αποφαντικές προτάσεις σε ερωτηματικές, προστακτικές ή επιφωνηματικές.

- Ο Μινώταυρος είχε κεφάλι ταύρου και σώμα ανθρώπου.
Επιφωνηματική:
- Ο Τυραννόσαυρος Ρεξ είναι ο βασιλιάς των βασιλέων.
Ερωτηματική:
- Διαβάζουμε τα χαρακτηριστικά του Τυραννόσαυρου Ρεξ στο ινφογράφημα.
Προστακτική:

8. Διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις του κειμένου και αναγνωρίζουμε το είδος της κάθε πρότασης ως προς τη δομή της (απλή, επαυξημένη, σύνθετη, ελλειπτική).

- Μια νύκτα έσκυπα να πω νερό στη λίμνη.
- Ο Μινώταυρος ήταν τεράστιος και τρομακτικός.
- Ο Μινώταυρος είδε το πρόσωπό του.
- Ψέματα.

9. Μετατρέπουμε τις παρακάτω απλές προτάσεις σε επαυξημένες, σύνθετες και ελλειπτικές.

- **Οι δεινόσαυροι ήταν τεράστιοι.**

Επαυξημένη: _____

Σύνθετη: _____

Ελλειπτική: _____

- **Οι παλαιοντολόγοι μελετούν τα απολιθώματα.**

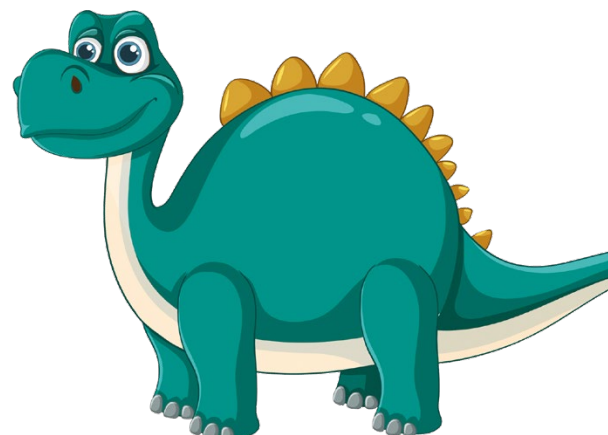
Επαυξημένη: _____

Σύνθετη: _____

Ελλειπτική: _____

10. Φτιάχνουμε ένα δικό μας πληροφοριογράφημα για ένα άλλο είδος δεινοσαύρου. Επειδή θα απευθύνεται σε όλους/ες τους μαθητές και μαθήτριες του σχολείου μας, οι πληροφορίες που θα κρατήσουμε θα πρέπει να είναι απλές και κατανοητές. Χρησιμοποιούμε απλές, ερωτηματικές ή επιφωνηματικές προτάσεις και προσέχουμε τη σειρά των όρων της πρότασης, ώστε να ταιριάζουν στο κείμενό μας.

3.3 Μπορούμε να εξηγήσουμε όλα τα φαινόμενα;

Στην υποεπένδυση αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να διακρίνουμε τη λειτουργία των προθημάτων σε ουσιαστικά και επίθετα
- πώς να εντοπίζουμε σε εξηγητικά κείμενα τα στάδια των φαινομένων, τον χρόνο και τα αίτια εμφάνισής τους

Επισκεπτόμαστε το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αθήνα και το Μουσείο Κοτσανά για να μάθουμε περισσότερα για την αρχαία ελληνική τεχνολογία.

Κείμενο

1

Ο Μηχανισμός των Αντικυθήρων ήταν η τεχνητή νοημοσύνη των αρχαίων

– **Στέλιος Παπαρηγορίου:** Έχετε ασχοληθεί εκτενώς με τον Μηχανισμό των Αντικυθήρων σε όλη σας την καριέρα.

5 Μιλήστε μας λίγο γι' αυτό το «θαύμα» των αρχαίων χρόνων.

– **Ξενοφών Μουσάς*:** Ο λεγόμενος Μηχανισμός των Αντικυθήρων είναι ένα πολύπλοκο μηχανήμα φτιαγμένο με χυτά μέταλλα, προσεκτικά σχεδιασμένα. Είναι προγραμματισμένος, όπως οι υπολογιστές, ώστε να δίνει συγκεκριμένα αστρονομικά αποτελέσματα. Ο αρχαίος αυτός υπολογιστής μπορούσε να κάνει υπολογισμούς και προβλέψεις για όλα τα αστρονομικά φαινόμενα που ήξεραν εκείνη την εποχή. Δηλαδή, υπολογίζει πού θα είναι ο ήλιος σε σχέση με τα άλλα αστέρια, πού θα βρίσκεται η Σελήνη κάποια συγκεκριμένη ώρα, ποια άστρα θα είναι κοντά της. Επίσης, έχει πολλά ημερολόγια μέσα του, που τότε οι άνθρωποι τα χρησιμοποιούσαν κατά κύριο λόγο για να ρυθμίζουν τη ζωή τους. Η κύρια χρήση του ήταν για την πρόβλεψη του καιρού. Μοιάζει παράξενο, αλλά τότε ήταν κάτι πρωτοποριακό. Οι ρίζες του μηχανήματος αυτού πάνε πίσω στον προϊστορικό χρόνο. Ο Μηχανισμός των Αντικυθήρων βοηθούσε τους τότε ανθρώπους να φέρνουν σε πέρας διάφορες εργασίες, κυρίως γεωργικές, να υπολογίζουν τις εποχές και τον καιρό. Φτιάχτηκε γύρω στο 100 π.Χ., στην ελληνιστική περίοδο, λίγο πριν από τους Ρωμαίους. Τότε, ήταν ένας σημαντικός μηχανισμός, γιατί ουσιαστικά συντόνιζε όλα τα ημερολόγια που είχαν φτιάξει μέχρι τότε οι άνθρωποι. Έγινε ανακάλυψη μόνο ενός χυτάζιου του μηχανισμού, αλλά το μηχανήμα αυτό έχει ένα εγχειρίδιο το οποίο είναι χαραγμένο πάνω σε δύο μπρούτζινες πλάκες που έκλειναν και το προστατεύαν.

Μέρος του Μηχανισμού των Αντικυθήρων

Στέλιος Παπαρηγορίου, εφημ. CNN Greece, 2023

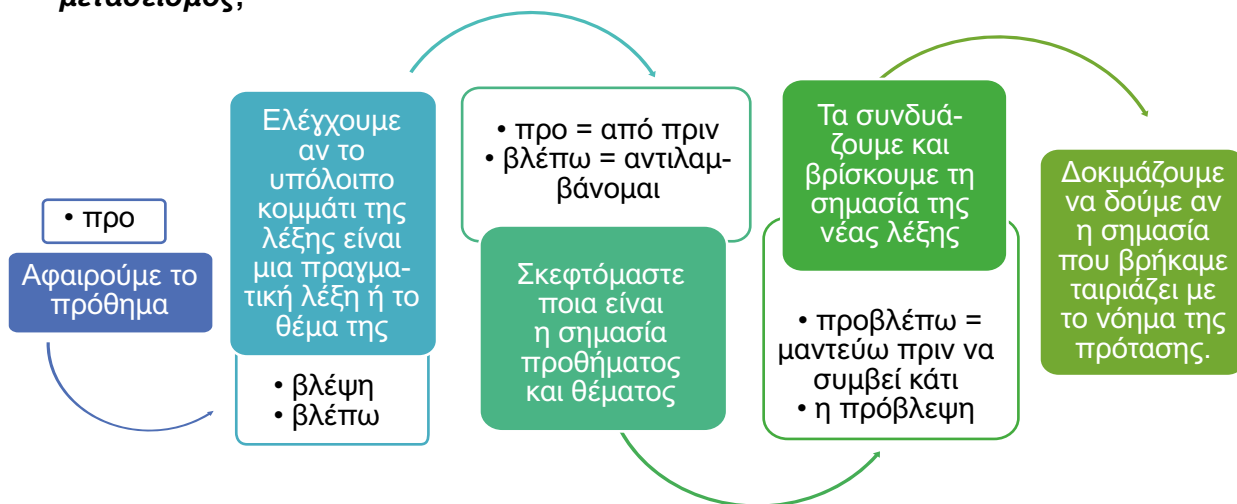
* Αστρονόμος, Καθηγητής Φυσικής του Διαστήματος στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Εικόνα
Ο Μηχανισμός
των Αντικυθήρων

1. Στο κείμενο εντοπίζουμε τη λέξη **πρόβλεψη**. Ακολουθούμε τα παρακάτω βήματα κάθε φορά που συναντάμε λέξεις με προθήματα. Μπορούμε να κάνουμε το ίδιο με τη λέξη **μετασεισμός**;

2. Παίζουμε με τις λέξεις... Εργαζόμαστε στις ομάδες μας και συμπληρώνουμε μέσα σε 2 λεπτά στο πιο κάτω κουτάκι όσες περισσότερες λέξεις μπορούμε με τα προθήματα **παρα-** και **υπο-**. Νικήτρια ομάδα είναι αυτή που θα καταγράψει τις περισσότερες παράγωγες λέξεις!

• Αναζητούμε στο λεξικό μας 3 από τις λέξεις που έχουμε βρει και γράφουμε πιο κάτω τη σημασία τους. Τι παρατηρούμε;

.....

.....

.....

3. Χρησιμοποιούμε τα προθήματα που μας δίνονται και βρίσκουμε τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων του πίνακα: **α(ν)-, εκ- (εξ), περι-, διχο-, υπο/υφ-, ξε-, ενδο-, υπερ-**

Λέξεις	Αντώνυμα
κουρασμένος	
ομόνοια	
αζήτητος	
προϊστάμενος	
εισαγωγή	
θεμιτός	
υπόγειος	
εξωγενής	

3.3 Μπορούμε να εξηγήσουμε όλα τα φαινόμενα;

4. Συναποφασίζουμε στην ομάδα μας ποια μέλη θα χωρίσουν τις πιο κάτω παράγωγες λέξεις στα μέρη τους (πρόθημα + λέξη) και ποια θα ψάξουν στο λεξικό για τη σημασία που δίνουν στη λέξη τα συγκεκριμένα προθήματα, ώστε να συμπληρωθεί ο πίνακας.

Παράγωγη λέξη	Μέρη λέξης	Σημασία
αδύνατος		
κατάβαση		
διέξοδος		
υποσιτισμός		
δυσμορφία		
περιγραφή		
εντάσσω		
απόγευμα		

5. Διαβάζουμε το κείμενο για την έκρηξη του Βεζούβιου και υπογραμμίζουμε λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν σχέσεις χρόνου και σχέσεις αιτίου-αποτελέσματος.

Κείμενο

1 Η έκρηξη του Βεζούβιου (79 μ.Χ.)

- 5 Ο Βεζούβιος είναι γνωστός κυρίως για την έκρηξη του 79 μ.Χ., που κατέστρεψε τις πόλεις Πομπηία και Ηράκλεια. Πριν από την έκρηξη, οι κάτοικοι δεν είχαν αντιληφθεί οτιδήποτε. Η έκρηξη του ηφαιστείου προκλήθηκε από την άνοδο του μάγματος στην επιφάνεια της γης. Εξαιτίας της αυξημένης πίεσης, ο θάλαμος μάγματος δεν μπορούσε να συγκρατήσει τα αέρια, με αποτέλεσμα να σημειωθεί έκρηξη. Υπολογίζεται ότι η εκρηκτική στήλη έφτασε σε ύψος 32 km. Κατά τη διάρκεια της έκρηξης, που διήρκεσε 19 ώρες, πυροκλαστικά υλικά και τέφρα εκτοξεύτηκαν στον αέρα. 10 Λόγω της πτώσης της στάχτης και των πυροκλαστικών ροών, θάφτηκαν οι πόλεις της Πομπηίας και της Ηράκλειας. Η Πομπηία καταστράφηκε τόσο από τις πυροκλαστικές ροές, αλλά κυρίως από τις αποθέσεις στάχτης, επειδή βρίσκεται νοτιοανατολικά προς την πλευρά των επικρατούντων ανέμων. Η Ηράκλεια που βρίσκεται δυτικά καταστράφηκε εξαιτίας, κυρίως, των πυροκλαστικών ροών. 15 Για 1700 χρόνια οι δύο πόλεις ήταν θαμμένες και ξεχασμένες, μέχρι που ανακαλύφθηκαν τυχαία. Σήμερα οι ανασκαφές αποκάλυψαν το μεγαλύτερο μέρος τους, παρέχοντας στοιχεία τόσο για τη φύση της έκρηξης όσο και για τη ζωή αλλά και τις συνθήκες 20 θανάτου των κατοίκων τους.

Έκρηξη Βεζούβιου, 18 Μαρτίου 1944

Τμήμα Γεωλογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (διασκευή)

3.3 Μπορούμε να εξηγήσουμε όλα τα φαινόμενα;

9. Κάνουμε στην τάξη μια παρουσίαση με τίτλο: «**Ο κύκλος των πετρωμάτων**». Για τη δημιουργία της θα μας βοηθήσει το διπλανό κείμενο σε ψηφιακή μορφή και άλλες πληροφορίες που μπορούμε να βρούμε σε επιστημονικά βιβλία και στο διαδίκτυο.

Εικόνα
Πώς σχηματίζονται
τα πετρώματα

Τι πρέπει να προσέξουμε στην παρουσίαση;

- Αρχίζουμε με μια δήλωση ή ερώτημα για να κερδίσουμε το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.
- Κρατούμε σημειώσεις με βασικές πληροφορίες.
- Αξιοποιούμε συνοδευτικές εικόνες που εξηγούν το φαινόμενο.
- Κάνουμε την παρουσίασή μας απλή και ξεκάθαρη.

10. Ας κάνουμε τώρα ένα εικονικό ταξίδι μέσα σε ένα σπήλαιο. Μπαίνουμε στην ιστοσελίδα του Σπηλαίου των Πετραλώνων στη Χαλκιδική www.petalonacave.gr.

- Επιλέγουμε το πεδίο «Εικονική περιήγηση». Χωριζόμαστε σε ομάδες: κάθε ομάδα επιλέγει μία από τις επτά διαδρομές.
- Στη συνέχεια, μεταβαίνουμε στο «Ανακαλύψτε το σπήλαιο» και βρίσκουμε πληροφορίες για το πώς δημιουργήθηκε το σπήλαιο, για τα απολιθωμένα ζώα και το απολιθωμένο ανθρώπινο κρανίο.
- Τα μέλη των ομάδων παρουσιάζουν προφορικά, με σαφήνεια και λεπτομέρεια, αυτό που τα εντυπωσίασε περισσότερο από το σπήλαιο.

3.4 Γιατί δεν υπάρχουν απαντήσεις για όλα τα φαινόμενα;

Στην υποενότητα αυτή μαθαίνουμε:

- την κλίση και την ορθογραφία των επιθέτων σε -ύς, -εία, -ύ
- εμπεδώνουμε τα γραμματικά και λεξιλογικά φαινόμενα της ενότητας

Κείμενο

1 Το Αγόρι που Κλαίει

5 Πόσοι από εσάς, άραγε, δεν τον είχατε στο σπίτι σας ή τουλάχιστον δεν τον έχετε δει κάπου; Ποια ιστορία συνοδεύει αυτόν τον πίνακα και γιατί αυτός εξαφανίστηκε στο πέρασμα του χρόνου; Το «Αγόρι που Κλαίει» είναι πίνακας ζωγραφικής μαζικής παραγωγής του Ιταλού ζωγράφου Μπρούνο Αμάντιο που απεικονίζει ένα μικρό δακρυσμένο αγόρι. Ο πίνακας γνώρισε ευρεία διανομή από τη δεκαετία του 1950 και έπειτα. Το «Αγόρι που Κλαίει» συνδέθηκε, όμως, με έναν αστικό μύθο. Ο μύθος αυτός άρχισε να γίνεται ευρέως γνωστός τη δεκαετία του '90 με αφορμή ένα περιστατικό στο Έσσεξ της Αγγλίας. Στις 5 Σεπτεμβρίου 1985, μία βρετανική εφημερίδα έγραψε ότι ένας πυροσβέστης ισχυρίστηκε ότι στα ερείπια των καμένων σπιτιών το μόνο που έβρισκε 10 ανέπαφο ήταν ο συγκεκριμένος πίνακας! Αυτό οδήγησε με 15 ταχύ ρυθμό στη διάδοση αστικού μύθου για τον πίνακα που δεν καίγεται. Η πεποίθηση αυτή είχε τόση απήχηση, ώστε η εφημερίδα παρότρυνε τους αναγνώστες να στείλουν στα γραφεία της όσες αναπαραγωγές του πίνακα είχαν στην κατοχή τους και οργάνωσε το μαζικό κάψιμο των πινάκων.

ιστοσελίδα τηλεοπτικού σταθμού *Sigma*, 29/03/2023

Κείμενο
Τι είναι
αστικό μύθος;

Εικόνα
Το αγόρι
που κλαίει

1. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Εντοπίζουμε το σημείο στίξης που υπάρχει στην εισαγωγική παράγραφο του κειμένου. Πώς ονομάζονται οι προτάσεις αυτές και τι δηλώνουν;
- Γιατί ο συγγραφέας επιλέγει αυτό το είδος προτάσεων στην εισαγωγή; Αντικαθιστούμε το συγκεκριμένο σημείο στίξης με θαυμαστικό. Τι είδους πρόταση δημιουργήθηκε;
- Κατά πόσο το είδος της πρότασης καθορίζει το περιεχόμενο του κειμένου και φανερώνει για την οπτική του αρθρογράφου για το θέμα; Δικαιολογούμε την απάντησή μας.

3.4 Γιατί δεν υπάρχουν απαντήσεις για όλα τα φαινόμενα;

2. Γινόμαστε δημοσιογράφοι και επιλέγουμε έναν άλλο τίτλο για το δημοσίευμα. Σκεφτόμαστε λέξεις-κλειδιά και φροντίζουμε ο τίτλος μας να είναι σύντομος και να προκαλεί το ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού. Γράφουμε τον τίτλο μας στο παρακάτω πλαίσιο:

3. Πότε χρησιμοποιούμε επίθετα που διατηρούν τη μορφή που είχαν στην αρχαία ελληνική, όπως τα επίθετα του κειμένου **ευρύς** και **ταχύς**; Σε κείμενα που έχουν επίσημο ή φιλικό ύφος;

4. Στον πίνακα που ακολουθεί βλέπουμε την κλίση των επιθέτων σε **-ύς, -εία, -ύ**. Αφού μελετήσουμε την κλίση τους, συμπληρώνουμε τις προτάσεις με τον σωστό τύπο του επιθέτου που βρίσκεται στην παρένθεση.

Ενικός αριθμός						
Ον.	ο	ευρύς	η	ευρεία	το	ευρύ
Γεν.	του	ευρέος	της	ευρείας	του	ευρέος
Αιτ.	τον	ευρύ	την	ευρεία	το	ευρύ
Κλ.	-	ευρύ	-	ευρεία	-	ευρύ
Πληθυντικός αριθμός						
Ον.	οι	ευρείς	οι	ευρείες	τα	ευρέα
Γεν.	των	ευρέων	των	ευρειών	των	ευρέων
Αιτ.	τους	ευρείς	τις	ευρείες	τα	ευρέα
Κλ.	-	ευρείς	-	ευρείες	-	ευρέα

Έτσι κλίνονται: **βραχύς, αμβλύς, ευθύς, οξύς, ταχύς, δριμύς, θρασύς** κ.ά.

- Κίνδυνος για πιο (δριμύς) χειμώνες στην Ευρώπη, λόγω της αύξησης της παγκόσμιας θερμοκρασίας της Γης.
- Η (ευθύς) γραμμή που τραβήξαμε στον χάρτη δείχνει την πορεία του τυφώνα.
- Οι αστικοί μύθοι επηρεάζουν ένα (ευρύς) κοινό.
- Λόγω των ηφαιστειακών εκρήξεων σχηματίζονται με (ταχύς) ρυθμούς και υδρατμοί θειικού οξέος.
- Οι επισκέπτες του μουσείου Φυσικής Ιστορίας ενοχλήθηκαν, όταν ακούστηκε ένας (οξύς) ήχος.

5. Συμπληρώνουμε τα κενά των προτάσεων με τα παρακάτω επίθετα βάζοντάς τα στον κατάλληλο αριθμό, γένος και πτώση.

δριμύς ταχύς ευρύς οξύς παχύς αμβλύς

- (α) Ο πόνος στον ώμο του ήταν αφόρητος.
 (β) Οι γωνίες που είναι μεγαλύτερες από 90° και μικρότερες από 180° ονομάζονται..... γωνίες.
 (γ) Πραγματοποιήθηκεσύσκεψη στο Υπουργείο για το θέμα που προέκυψε με τις πυρκαγιές.
 (δ) Ηαντίδραση της πυροσβεστικής έσωσε τη γειτονιά.
 (ε) Η αύξηση των ατόμων με παθήσεις του εντέρου ανησυχεί τους γιατρούς.
 (ζ) Οι χειμώνες επηρέασαν τις σοδειές.

6. Διαβάζουμε το κείμενο και μελετάμε πώς δηλώνεται ο χρόνος και οι σχέσεις αίτιου και αποτελέσματος σε εξηγητικά κείμενα.

Κείμενο

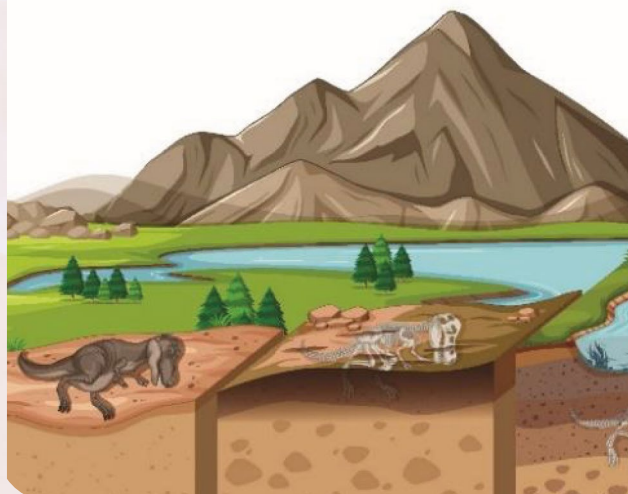
2

Πώς δημιουργούνται τα απολιθώματα

5 Τα απολιθώματα είναι υπολείμματα ή ίχνη οργανισμών που λιθοποιήθηκαν. Όταν ένα ζώο, ή φυτό, πεθαίνει, τα υπολείμματά του θάβονται κάτω από στρώματα ιζημάτων ή πετρωμάτων. Στη συνέχεια, τα μαλακά μέρη του νεκρού ζώου αποσυντίθενται, ενώ τα σκληρά μέρη, όπως οστά ή κελύφη, είναι δυνατόν να διατηρηθούν, καθώς σιγά σιγά μετατρέπονται σε πετρώματα.

10

Τα ορυκτά των πετρωμάτων αυτών αντικαθιστούν σταδιακά τα σκληρά μέρη, δημιουργώντας το απολιθωμά. Τα απολιθωματοφόρα πετρώματα είναι δυνατόν να αποκαλυφθούν κι έτσι οι παλαιοντολόγοι μπορούν να ξεθάψουν και να μελετήσουν τα απολιθώματα.

Βίντεο
Πώς
δημιουργούνται
τα απολιθώματα

Jen Green, Σεισμοί και Ηφαίστεια, Σαββάλας

● Το κείμενο εξηγεί πώς δημιουργούνται τα απολιθώματα σε τρία στάδια. Ποια είναι αυτά;

Στάδιο 1:

Στάδιο 2:

Στάδιο 3:

3.4 Γιατί δεν υπάρχουν απαντήσεις για όλα τα φαινόμενα;

7. Συμπληρώνουμε τα κενά με τις κατάλληλες λέξεις ή φράσεις έτσι ώστε να δηλώνεται αιτιακή σχέση.

- Το μάγμα ανέβηκε στην επιφάνεια, η πίεση στο εσωτερικό της Γης ήταν πολύ υψηλή.
- της έκρηξης του ηφαιστείου, η πόλη εκκενώθηκε άμεσα.
- η ηφαιστειακή δραστηριότητα συνεχίζεται, οι επιστήμονες παρακολουθούν στενά την κατάσταση.
- και το ηφαίστειο βρισκόταν κοντά σε κατοικημένη περιοχή, οι ζημιές ήταν εκτεταμένες.

8. Έχουν, άραγε, ανακαλυφθεί απολιθώματα που δεν προέρχονται μόνο από ζώα και ανθρώπους; Αναζητούμε στο διαδίκτυο τη σελίδα του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου Δάσους της Λέσβου και συζητάμε στην τάξη. Το διπλανό QRcode θα μας βοηθήσει περισσότερο.

Βίντεο
Απολιθωμένα
δάση

9. Είμαστε δημοσιογράφοι στην εφημερίδα «Τα Νέα τους Σχολείου» και αναλαμβάνουμε να ερευνήσουμε αν υπάρχουν αστικοί μύθοι ή παράξενα φυσικά φαινόμενα στην περιοχή μας. Ψάχνουμε πληροφορίες, ρωτούμε μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα και ανατρέχουμε σε βιβλία, για να παρουσιάσουμε την άποψη των επιστημόνων για το θέμα μας. Ποιες πληροφορίες θα θεωρήσουμε αξιόπιστες και γιατί;

10. Ας δούμε τι καταφέραμε:

Χρησιμοποιώ σωστά διάφορα γλωσσικά στοιχεία για να εκφράσω τη βεβαιότητά μου;			
Κατανόω πώς τα προθήματα αλλάζουν τη σημασία της λέξης;			
Διακρίνω τα είδη των προτάσεων ως προς τη δομή τους;			
Συνδέω τη σειρά των όρων μιας πρότασης με τους επικοινωνιακούς μου στόχους;			
Μπορώ να εξηγήσω τα στάδια ενός φυσικού φαινομένου;			

A person with curly hair, wearing a grey hoodie, is sitting in a wheelchair on an outdoor basketball court. They are holding a basketball with both hands, reaching up towards the hoop. In the background, another person is sitting in a wheelchair, looking towards the court. The court is enclosed by a chain-link fence, and the sky is clear and blue.

4

**Μετακινούμαστε
και
εξυπηρετούμαστε
ισότιμα;**

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ

ονοματικές και
επιρρηματικές
προτάσεις στον
γραπτό και
προφορικό
λόγο

ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΜΕ

την υποτακτική και
την προστακτική σε
κείμενα οδηγιών

ΕΞΑΣΚΟΥΜΑΣΤΕ

στη δημιουργία
λέξεων με
διαφορετικά
επιθήματα

4.1

Πόσα μέσα επικοινωνίας χρησιμοποιούμε;

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να χρησιμοποιούμε επιθήματα για να δημιουργήσουμε νέες λέξεις
- πώς να διακρίνουμε τη λειτουργία διαφορετικών εξαρτημένων/δευτερευουσών προτάσεων

Λόγια της σιωπής

Το τραγούδι «Λόγια της σιωπής» ακούγεται στο ομώνυμο ντοκιμαντέρ της Λουκίας Ρικάκη για την ελληνική νοηματική γλώσσα, που γυρίστηκε το 2002.

Φύσηξε
και **πέταξε**
λόγια στο κατώφλι
άνεμος
φτεράνεμος
που δεν έχει όψη

Σήκωσε τα κύματα
σκόρπισε **συνθήματα**
άλλαξε τους χάρτες μου
τόσο ξαφνικά

Τα δικά μου λόγια
έχουν κάτι απ' το κύμα που παλεύει
δες τα χέρια μου πώς κάνουν
δες **ψηλά** τις λέξεις φτάνουν
τα δικά μου λόγια

Τα δικά μου λόγια
δες τα χέρια μου πώς μπλέκουν
νήμα, **σκέψεις** πώς τα **πλέκουν**
τα δικά μου λόγια
λόγια της σιωπής

Γιώτα Βασιλακοπούλου [στίχοι]

1. Απαντάμε στις ερωτήσεις.

- Το ποίημα είναι γεμάτο από ποιητικές εικόνες. Ποιες μας κάνουν εντύπωση;
- Ποιος άλλος τίτλος θα ταίριαζε στο τραγούδι; Βρίσκουμε λέξεις-κλειδιά μέσα στους στίχους και διατυπώνουμε τις προτάσεις μας.

2. Τοποθετούμε τις έντονα μαυρισμένες λέξεις του ποιήματος στο σωστό σημείο της κίτρινης γραμμής του πίνακα. Έπειτα, δημιουργούμε επίθετα στη μπλε γραμμή χρησιμοποιώντας κατάλληλα επιθήματα.

ρήματα	επίρρημα	ουσιαστικά
↓ ↓	↓	↓ ↓

3. Συμπληρώνουμε το παρακάτω κείμενο με τα επίθετα που παράγονται από τις λέξεις στις παρενθέσεις. Θα μας βοηθήσουν τα παρακάτω επιθήματα:

-ινος -ουχος -σιμος -ωπός -ιακός -ερός -ιάρης -ούτσικος -ένιος

Η (ταξιδεύω) Ισμήνη αποφάσισε να πάει εκδρομή. Όσο περίμενε τη φίλη της, τη Χριστίνα, διάλεξε ένα (σκιά) μέρος για να στήσει το (πολύ λεπτός) τραπεζομάντιλό της. Κάθισε πάνω του και έβγαλε από το (φώσφορο) τσαντάκι της μερικά (νηστεία) εδέσματα. Αμέσως, την πλησίασαν μερικά (χαρά) πουλάκια με (χρυσάφι) ράμφη και δύο-τρία προβατάκια με (μαλλί) τρίχωμα. Σύντομα έφτασε και η Χριστίνα με μεγάλη..... (επικοινωνία) διάθεση και γέλασε βλέποντας αυτήν τη σχεδόν (παραμύθι) παρέα.

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Σχηματισμός επιθέτων
με επιθήματα**

4. Δραστηριότητα σκέτο... ποίημα!

Το χαϊκού είναι ένα είδος μικρού ιαπωνικού ποιήματος με 17 συλλαβές που συνήθως χωρίζονται σε ομάδες των 5, 7 και 5 συλλαβών και τοποθετούνται σε τρεις στίχους. Γράφουμε τα δικά μας χαϊκού με θέμα τα μέσα που χρησιμοποιούμε οι άνθρωποι για να επικοινωνήσουμε. Κάθε χαϊκού θα περιέχει τουλάχιστον ένα επίθετο με κάποιο επίθημα.

Γ'

Στον Κήπο του Μουσείου

Άδειες καρέκλες
τ' αγάλματα γυρίσαν
στ' άλλο μουσείο.

Ε'

Τα δάχτυλά της
στο θαλασσί μαντίλι
κοίτα: κοράλλια

Γιώργος Σεφέρης, Δεκαέξι χαϊκού, Ίκαρος (απόσπασμα)

5. Στην πρώτη στήλη των Πινάκων 1 και 2 συναντάμε εξαρτημένες/ δευτερεύουσες προτάσεις από το κείμενο *Χόρευε μαζί μου* που διαβάσαμε στο βιβλίο μας. Αφού μελετήσουμε τη λειτουργία τους, τις υπογραμμίζουμε και γράφουμε το είδος τους στη δεύτερη στήλη, όπως στο παράδειγμα.

Πίνακας 1. Επιρρηματικές προτάσεις

εναντιωματική/παραχωρητική, τελική, **χρονική**, αιτιολογική, αποτελεσματική/συμπερασματική, αναφορική επιρρηματική, υποθετική

Παράδειγμα	Είδος	Λειτουργία	Σύνδεσμοι
<i>Πριν προλάβει η μαμά να φέρει αντίρρηση, είχα αρπάξει το μπουφάν μου.</i>	χρονική	Δηλώνει πότε γίνεται αυτό που εκφράζει η κύρια πρόταση.	όταν, σαν, ενώ, καθώς, πριν, ώσπου, κ.ά.
<i>Εριξα τα μαλλιά μπροστά, για να κρύψω τα ακουστικά.</i>		Δηλώνει τον σκοπό για τον οποίο κάτι γίνεται.	να, για να
<i>Προσπάθησα να θυμάμαι ονόματα, αν και ήταν αδύνατο.</i>		Δηλώνει αντίθεση σε αυτό που δείχνει η κύρια πρόταση.	αν και, ενώ, μολονότι, κι ας, και αν, και να κ.ά.
<i>Συγκράτησα λεπτομέρειες, ώστε να ρωτήσω τη Χριστίνα.</i>		Δηλώνει το αποτέλεσμα της πράξης που δείχνει η κύρια πρόταση.	ώστε, που
<i>Κάθισε εδώ, αν θέλεις.</i>		Δηλώνει ότι κάτι πρέπει να γίνει, ώστε να συμβεί ό,τι λέει η άλλη πρόταση.	εάν, αν, άμα, κ.ά.
<i>Μάλλον η μουσική είχε αρχίσει, γιατί τα κορίτσια κινούνταν.</i>		Χρησιμοποιείται για την έκφραση επιχειρημάτων.	γιατί, επειδή, διότι, μια και, καθώς, αφού κ.ά.
<i>Σχεδόν δεν την έβλεπα εκεί όπου είχε καθίσει.</i>		Δηλώνει ό,τι και ένα επίρρημα: τόπο, τρόπο κ.ά.	όπου, όσο, όπως, κ.ά.

Πίνακας 2. Ονοματικές προτάσεις

πλάγια ερωτηματική, ενδοιαστική, αναφορική ονοματική, βουλητική, ειδική

Παράδειγμα	Είδος	Λειτουργία	Σύνδεσμοι
Αυτή τον ρώτησε <u>πώς μπορεί να συγχρονίζεται</u> .		Παρουσιάζει τη μεταφορά μιας ευθείας ερώτησης στον πλάγιο λόγο.	ποιος, πόσος, τι, πού, πώς, πότε, αν, γιατί κ.ά.
Αυτός της απάντησε ότι πιάνει τον ρυθμό από τις δονήσεις στο πάτωμα.		Εξειδικεύει το νόημα ρήματος ή ονόματος της κύριας πρότασης.	πως, που, ότι
Θέλω να μάθω.		Εκφράζει επιθυμία, σχεδιασμό ή ευχή.	να
Φοβόταν μην το μετανιώσει.		Δηλώνει δισταγμό ή φόβο για κάτι.	μήπως, μη(ν)
Έπεσα πάνω στη συνέντευξη ενός κωφού αγοριού που πέτασε στη Σχολή Χορού.		Λειτουργεί όπως μια ονοματική φράση.	που, ο οποίος-α-ο, όποιος-α,-ο, οτιδήποτε κ.ά.

6. Υπογραμμίζουμε τις εξαρτημένες προτάσεις. Αν η πρόταση είναι ονοματική, σημειώνουμε στην παρένθεση αν λειτουργεί ως υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο ή επεξήγηση σε κάποια λέξη της κύριας πρότασης.

- Πιστεύω ότι θα βρέξει. (.....)
- Ένα μόνο φοβόμαστε, μη δεν έρθει. (.....)
- Απαγορεύεται να μπεις στην αίθουσα. (.....)
- Έφτιαξαν τη βαλίτσα όπως μπορούσαν (.....)
- Γινόμαστε οτιδήποτε θελήσουμε πολύ. (.....)
- Χαρήκατε πολύ, επειδή γράψατε καλά. (.....)

Κείμενο
Το ελληνικό χωριό
που επικοινωνεί με
σφυρίγματα

7. Διοργανώνουμε μία εκδήλωση στο σχολείο μας για την Ημέρα Πρωτότυπης Επικοινωνίας φτιάχνοντας τις δικές μας γλώσσες επικοινωνίας. Πώς;

- ✓ Σκαρφιζόμαστε έναν δικό μας κώδικα με γραπτά ή ζωγραφικά σύμβολα.
- ✓ Αποτυπώνουμε συγκεκριμένες φράσεις με χορευτικές κινήσεις ή σφυρίγματα.
- ✓ Δημιουργούμε ήχους με τις παλάμες μας που να αντιστοιχούν σε διαφορετικά γράμματα του αλφαβήτου ή σκεφτόμαστε δικές μας ακόμη πιο πρωτότυπες ιδέες!

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να χρησιμοποιούμε επιθήματα για να δημιουργήσουμε ρήματα και επιρρήματα
- πώς να χρησιμοποιούμε στον λόγο μας ειδικές και πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις
- ποια είναι τα χαρακτηριστικά των κειμένων που περιγράφουν προσωπικές εμπειρίες

Κείμενο

1

Οι ανάπηροι δεν είναι ήρωες

Ο Πρόεδρος της Οργάνωσης Παραπληγικών* Κύπρου, Δημήτρης Λαμπριανίδης, μιλάει για τη ζωή του.

Έπαθα το ατύχημα με τη μοτοσυκλέτα στα 19 μου χρόνια. Η αναπηρία σε βοηθά να κατανοήσεις τη σημασία που έχει να εκτιμάς τις ικανότητες στη ζωή. Σε μεγάλο βαθμό, ως κοινωνία αυτό δεν το έχουμε αντιληφθεί.

5 Δεν βλέπουμε τον κόσμο γύρω μας εκτιμώντας τι καλό μπορεί να κάνει, αλλά προσπαθούμε να δούμε τις ατέλειές του. Ο άνθρωπος δεν μπορεί ούτως ή άλλως να είναι μια ανεξάρτητη μονάδα. Είναι κομμάτι μιας κοινωνίας. Ο ένας άνθρωπος επηρεάζει τον άλλο με κάποιον τρόπο.

10 Σας παραξενεύει που χρησιμοποιώ τον όρο «αναπηρία»; Αυτός είναι ο σωστός όρος. Ακούω που χρησιμοποιούν φράσεις όπως «άτομα με ειδικές ικανότητες», αλλά δεν μου αρέσει. Όπως δεν μου αρέσει, όταν μιλούν για ηρωισμό. Δεν είναι «ήρωες της ζωής» αυτά τα άτομα.

15 Απλώς αναγκάζονται να προσαρμοστούν, να πάρουν ενέργεια από αυτή που έχει ο άνθρωπος μέσα του ως απόθεμα για τις δύσκολες στιγμές και να προχωρήσουν μπροστά. Δεν υπάρχει τίποτα το ηρωικό σε όλο αυτό.

Χρήστος Μιχάλαρος, εφημερίδα *Η Σημερινή*, 2016

* παραπληγία = η παράλυση των ποδιών από βλάβη του κεντρικού νευρικού συστήματος

1. Διαβάζουμε το κείμενο και απαντάμε στις ερωτήσεις.

- Ποιες μπορεί να είναι οι ερωτήσεις που έκανε ο δημοσιογράφος στον κ. Λαμπριανίδη;
- Στο κείμενο εκφράζονται προσωπικές εμπειρίες. Το ύφος του ομιλητή είναι τυπικό ή οικείο; Συμβουλευόμαστε τη γραμματική μας και δικαιολογούμε την άποψή μας.
- Συμφωνούμε με την άποψη που εκφράζεται μέσω του τίτλου του κειμένου; Γιατί;

Κείμενο
Τυπικό και
οικείο ύφος στην
επικοινωνία

2. Χρησιμοποιούμε κατάλληλα επιθήματα για να παραγάγουμε ρήματα και επιρρήματα που προκύπτουν από λέξεις του κειμένου.

Λέξη του κειμένου	Ρήμα	Λέξη του κειμένου	Επιρρήμα
<ul style="list-style-type: none"> ● μεγάλο ● ζωή ● κομμάτι ● όρος 	<ul style="list-style-type: none"> ● σωστός ● ήρωες ● ανεξάρτητη ● ατέλειες

3. Συμπληρώνουμε το παρακάτω κείμενο με ρήματα στον κατάλληλο τύπο και επιρρήματα που προκύπτουν από τις λέξεις στις παρενθέσεις.

Οι ζωές μας είναι τόσο διαφορετικές μεταξύ τους! Κάθε άνθρωπος (γέννηση) σε ξεχωριστές συνθήκες. Κάποιες φορές όλα κυλούν (ομαλός) από την αρχή, ενώ υπάρχουν άλλες που, σε μία στιγμή, χρειάζεται (επείγων) να γίνει κάτι ώστε ορισμένα έκτακτα γεγονότα να (αντιμετώπιση). Ένα ατύχημα, μία (εξαιρετικός) σπάνια ασθένεια, η απώλεια μιας αίσθησης, η αλλαγή της οικονομικής μας κατάστασης και τόσο άλλοι διαφορετικοί λόγοι μπορούν να αλλάξουν (έντονος) την καθημερινότητά μας και να τη (δυσκολία). Όσο, όμως, ο σεβασμός και η αλληλεγγύη (κυρίαρχος) μεταξύ μας και η κοινωνία (υποστήριξη) τις ανάγκες όλων των πολιτών, τόσο όλοι και όλες μας θα (συνύπαρξη) (ισότιμος).

4. Ο κ. Λαμπριανίδης αναφέρει: «Ο ένας άνθρωπος επηρεάζει τον άλλον με κάποιον τρόπο». Συμφωνούμε ή όχι και γιατί; Κάνουμε τις παρακάτω δραστηριότητες αφιερώνοντας τρία λεπτά για την καθεμία:

- α) Γράφουμε την άποψή μας σε ένα φύλλο χαρτί και το διπλώνουμε.
- β) Το δίνουμε σε ένα άλλο παιδί, που γράφει τη δική του.
- γ) Ένα τρίτο παιδί παίρνει το χαρτί. Μελετά τις δύο απόψεις και τις συνθέτει σε μία παράγραφο.
- δ) Στο τέλος, πραγματοποιείται παρουσίαση και ανταλλαγή απόψεων στην τάξη.

Οι ειδικές προτάσεις είναι

- αντικείμενα ρημάτων όπως: λέω, πιστεύω, νομίζω, ξέρω, αισθάνομαι, υποστηρίζω κ.ά.
π.χ. Γνωρίζω πως θα πάμε εκδρομή.
- υποκείμενα απρόσωπων ρημάτων και απρόσωπων εκφράσεων
π.χ. Φαίνεται ότι διαλέξαμε τον σωστό δρόμο.

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις είναι

- αντικείμενα ρημάτων όπως: ρωτώ, αναρωτιέμαι, απορώ, σκέφτομαι, αμφιβάλλω κ.ά.
π.χ. Αναρωτιέμαι πόσο κάνει η συγκεκριμένη μπλούζα.
- υποκείμενα απρόσωπων ρημάτων και απρόσωπων εκφράσεων με παρόμοια σημασία.
π.χ. Είναι παράξενο πώς λειτουργεί αυτό το μηχάνημα!

5. Υπογραμμίζουμε τις ειδικές προτάσεις και κυκλώνουμε τις πλάγιες ερωτηματικές. Σημειώνουμε αν λειτουργούν ως υποκείμενα ή αντικείμενα.

- Ο Λεωνίδας δήλωσε ότι ήρθε η ώρα του παιχνιδιού. (.....)
- Δεν μπορούσα να καταλάβω πότε θα φτάσουμε στον προορισμό μας. (.....)
- Λέγεται ότι η φάρμα του κ. Ανέστη θα μεγαλώσει κι άλλο. (.....)
- Ρώτησε αν γνωρίζω την απάντηση. (.....)
- Είναι αβέβαιο πότε θα επιστρέψει. (.....)
- Είναι περίεργο πώς χώρεσαν όλα αυτά τα ρούχα μέσα στη βαλίτσα! (.....)
- Δε νομίζεις πως θα βρέξει; (.....)
- Ξέρω που μου λες πάντα την αλήθεια. (.....)

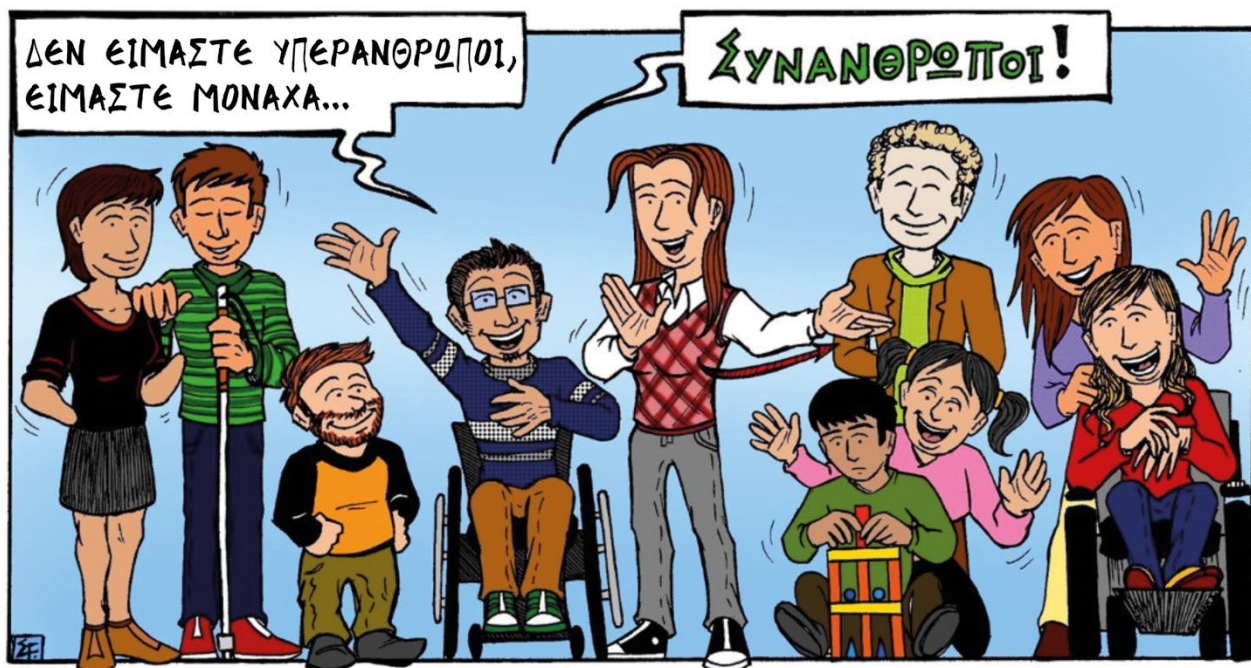

6. Συνεργαζόμαστε σε δυάδες. Συμπληρώνουμε τα παραδείγματα με τις δικές μας ειδικές ή πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Ο συντακτικός ρόλος
ειδικών και πλάγιων
ερωτηματικών προτάσεων**

- Η Δέσποινα αισθάνθηκε
- Ακούγεται
- Οι εθελοντές δεν ήξεραν
- Είναι απίστευτο

Σοφία Γεωργιάδη [κόμικ], willerdonna.wordpress.com

7. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Ποια ουσιαστικά συναντάμε στα συνεφάκια των διαλόγων; Τι σημαίνουν;
- Παρατηρούμε προσεκτικά την εικόνα. Ποια αντικείμενα, κινήσεις ή άλλα στοιχεία μάς βοηθούν στην κατανόησή της;

Ηχητικό
Κόμικς και
αναπηρία
(Σοφία Γεωργιάδη)

8. Αν ήμασταν μέλη της παραπάνω παρέας, με ποιον συνάνθρωπό μας θα πιάναμε κουβέντα; Τι θα συζητούσαμε; Δημιουργούμε μια ιστορία κόμικ με τον διάλογο μας.

4.2 Πόσο διαφορετικές είναι οι ζωές μας;

9. Ξαναγράφουμε τις παρακάτω προτάσεις αντικαθιστώντας τα ρήματα σε έντονη γραφή από άκλιτους ρηματικούς τύπους σε -οντας ή -ώντας, όπως στο παράδειγμα. Κάνουμε τις απαραίτητες αλλαγές όπου χρειάζεται.

Εικόνα
Άκλιτοι ρηματικοί
τύποι σε -οντας και
-ώντας

Παρατηρούσα τα δέντρα και τα λουλούδια, ώσπου έφτασα στο σπίτι.

Παρατηρώντας τα δέντρα και τα λουλούδια έφτασα στο σπίτι.

● **Ενώ περπατούσαμε** στο δάσος, συναντήσαμε ένα ελαφάκι.

.....

.....

● **Βοηθάμε** τους συνανθρώπους μας, ώστε να δείχνουμε έμπρακτα το ενδιαφέρον μας.

.....

.....

● **Επειδή ήθελε** να ταξιδέψει μία μέρα στη Γαλλία, αποφάσισε από μικρή να μάθει γαλλικά.

.....

.....

10. Πόσο διαφορετικές είναι, τελικά, οι ζωές μας; Ας αφηγηθούμε ένα ξεχωριστό περιστατικό της ζωής μας, το οποίο μας έδωσε ένα σπουδαίο μάθημα. Συγκεντρώνουμε τις δημιουργίες μας σε ένα χειροποίητο βιβλίο και εμπνεόμαστε από τις ζωές των συμμαθητών και συμμαθητριών μας.

α) Πότε και πού συνέβη;

β) Ποιοι/ες έλαβαν μέρος;

γ) Τι έγινε ακριβώς;

δ) Τι διδάχθηκα από αυτό;

Επιλέγουμε έναν από τους παρακάτω τρόπους για την αφήγησή μας:

Γράφουμε στο προσωπικό μας ημερολόγιο μια παράγραφο.

Δημιουργούμε μια μονοσέλιδη ιστορία κόμικ.

Γράφουμε μια σύντομη συνέντευξη, στην οποία φανταζόμαστε ότι ένας/μία δημοσιογράφος μάς κάνει ερωτήσεις.

4.3 Υπάρχει ισότιμη πρόσβαση στον ψηφιακό κόσμο;

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς σχηματίζουμε λέξεις με διαφορετικά επιθήματα
- πώς λειτουργούν οι ενδοιαστικές και βουλευτικές προτάσεις

Σχηματίζουμε και γράφουμε σωστά τις προστακτικές

Οριστική	Συνοπτική Προστακτική	
γράφω	-γράψε	-γράψτε
τραγουδώ	-τραγουδήσε	-τραγουδήστε
ψηφίζω	-ψήφισε	-ψηφίστε
αθροίζω	-άθροισε	-αθροίστε
κρύβομαι	-κρύψου	-κρυφτείτε

Εξερεύνηση
Μάντεψε
ποιος;

Αύξηση παίρνει μόνο η οριστική:
Ο Νίκος μου ανέλυσε τον τρόπο σκέψης του. (γ' ενικό, οριστική αορίστου)
Στην προστακτική θα πούμε:
Ανάλυσε/Αναλύστε μου τον τρόπο σκέψης σου/σας.
(β' ενικό/πληθυντικό, συνοπτική προστακτική)

1. Στο παρακάτω απόσπασμα, η Διευθύντρια του σχολείου «Μυστικό Καταφύγιο», Μή-
δεια Κρακατόα, ανακοινώνει τις αποφάσεις της στους μαθητές/τριες. Συμπληρώνουμε
τα κενά γράφοντας τα ρήματα των παρενθέσεων στο β' πληθυντικό πρόσωπο της συ-
νοπτικής προστακτικής.

- (παραδίδω) τις ηλεκτρονικές συσκευές και τα κινητά σας τηλέφωνα.
- (διαγράφω) τους λογαριασμούς σας.
- (καλύπτω) τα ηλεκτρονικά σας ίχνη. Όσο μπορείτε.
- (σβήνω) το ίντερνετ για πάντα από το σχολείο μας. Η απαγόρευση των
κινητών τηλεφώνων θα ισχύει και για εμάς τους καθηγητές. Θα επιστρέψουμε στην παλαιότερη
κατάσταση. (Αναζητώ) πληροφορίες για τα μαθήματα και τις εργασίες στα
βιβλία της βιβλιοθήκης και (επικοινωνώ) με τους δικούς σας μονάχα με
γράμματα και κλήσεις από το τηλέφωνο του σχολείου».

Γιώργος Παναγιωτάκης, Λέσχη αλλόκοτων πλασμάτων, Πατάκης

2. Συμπληρώνουμε το παρακάτω κείμενο με τα ουσιαστικά που παράγονται από τα ρήματα της παρένθεσης για να μάθουμε τους λόγους που η Μήδεια Κρακατόα αποφάσισε να καταργήσει το ίντερνετ από το σχολείο.

Η φωνή της (διευθύνω) χέμισε την αίθουσα. «Λίγους μήνες πριν, οι (καθοδηγώ) σας κι εγώ πήραμε μια απόφαση. Να επιτρέψουμε τη..... (χρησιμοποιά) του ίντερνετ στο σχολείο μας. Γνωρίζαμε πως η απόφασή μας αυτή θα είχε και αρνητικές συνέπειες. Όμως, ένα σχολείο δεν μπορεί να γυρίσει την πλάτη στην εξέλιξη, στον πλούτο της (πληροφορώ) και στις πηγές της..... (γνωρίζω) που είναι διαθέσιμες σε όλους. Η πρόσβαση στο ίντερνετ θα γινόταν σε συγκεκριμένες ώρες και αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Και για ακόμα μεγαλύτερη σιγουριά, ο κύριος Ανδρέου έφτιαξε μια ηλεκτρονική(φράζω) απαραβίαστη, όπως έλεγε...». Ο γηραιός..... (καθοδηγώ) ιστορίας, βιολογίας και πληροφορικής άρχισε να βήχει νευρικά και αναγκάστηκε να ανοίξει λίγο τη στρόφιγγα της μπουκάλας του για να πάρει περισσότερο αέριο. «... η οποία θα σας απέτρεπε από το να έρχεστε σε επαφή με τα ηλεκτρονικά σκουπίδια που βρίσκονται σε (αφθονώ) στο διαδίκτυο. Θα σας προστάτευε από τους κινδύνους που κρύβει η (εκτίθεμαι) στα λεγόμενα κοινωνικά δίκτυα. Η φωνή της Κρακατόα δυνάμωσε. «Η (φράζω) αυτή, όμως, αποδείχτηκε παιχνιδάκι για εσάς. Την παραβιάσατε πολύ γρήγορα. Τη χακάρατε. Σωστά το είπα, Χάρι;»«Εεε», έκανε ο Χάρι και από την (αναστατώνομαι) του -παφ!- μεταμορφώθηκε σε λούτρινο αρκουδάκι. «Κυρία, δεν το κάναμε εμείς!» πετάχτηκε ο Βλάντι. «Κάποια παιδιά της τρίτης το έκαναν!». «Ηρέμησε, Βλάντι. Έχουμε ήδη βρει ποιοι έσπασαν τον κώδικα. Δε χρειάζεται να γίνεσαι (καταδίδω) για να με ευχαριστήσεις». Ο Βλάντι έσκυψε το κεφάλι.

Γιώργος Παναγιωτάκης, *Λέσχη αλλόκοτων πλασμάτων*, Πατάκης

3. Συνεργαζόμαστε και...

- Υπογραμμίζουμε τρία ουσιαστικά της άσκησης 2 που δηλώνουν **πρόσωπο** ή **επάγγελμα**.
- Υπογραμμίζουμε δύο ουσιαστικά που δηλώνουν **θεωρία**, **τέχνη** ή **επιστήμη**.
- Υπογραμμίζουμε τρία ουσιαστικά που δηλώνουν **ενέργεια** ή **αποτέλεσμα**.

Οι ενδοιαστικές προτάσεις είναι εξαρτημένες ονοματικές προτάσεις που εκφράζουν τον φόβο ή τον δισταγμό μας για κάτι και εισάγονται με τους συνδέσμους **μήπως, μη (ν)**. Είναι αντικείμενα ρημάτων όπως: **φοβάμαι, ανησυχώ, προσέχω** κ.ά. Κάποιες φορές οι προτάσεις αυτές εξαρτώνται από ρηματικές εκφράσεις ή ουσιαστικά που έχουν το ίδιο νόημα με τα ρήματα: **με πιάνει φόβος, έχω ανησυχία, τρόμο, υποψία, αγωνία** κ.ά. Σε αυτές τις περιπτώσεις συμπληρώνουν το νόημα των ρημάτων ή των ρηματικών εκφράσεων ή των ουσιαστικών.

Κείμενο

1

Το άγχος της ψηφιακής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία

5

«Συχνά σκέφτομαι ότι η χώρα μας δεν είναι ψηφιακά προσαρμοσμένη στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία. Βλέπω, για παράδειγμα, το άγχος των γονέων, όταν τα παιδιά τους «σερφάρουν» στο διαδίκτυο: φοβούνται μήπως πέσουν θύματα διαδικτυακής απάτης ή εκφοβισμού και συχνά αποφασίζουν να τους απαγορεύσουν την πρόσβαση στο διαδίκτυο. Εκείνα, όμως, δεν κατανοούν το άγχος των γονιών τους, καθώς δεν έχουν την παραμικρή ανησυχία, μήπως κάποιος τα ξεγελάσει στον συχνά επικίνδυνο κόσμο του διαδικτύου.

10

Με πιάνει φόβος μήπως κάτι μου συμβεί και αποκτήσω προβλήματα όρασης: πώς θα μπορώ να πραγματοποιήσω με ασφάλεια τις διαδικτυακές μου συναλλαγές; Νιώθω τρόπο μήπως δε θα μπορώ να χρησιμοποιώ τις ψηφιακές μου συσκευές, οι οποίες διευκολύνουν την καθημερινότητά μου. Όλα αυτά είναι, βέβαια, στο μυαλό μου αλλά συχνά σκέφτομαι ότι τα προβλήματα αυτά είναι υπαρκτά για πολλούς συνανθρώπους μας».

Κείμενο της συγγραφικής ομάδας

4. Συζητάμε στην τάξη:

- Εντοπίζουμε και υπογραμμίζουμε τις 4 ενδοιαστικές προτάσεις του παραπάνω κειμένου.
- Μία από τις προτάσεις λειτουργεί ως αντικείμενο ρημάτος. Ποια είναι αυτή και σε ποιο ρήμα είναι αντικείμενο;
- Τρεις από τις προτάσεις συμπληρώνουν το νόημα φράσεων με ουσιαστικά. Ποια είναι αυτά τα ουσιαστικά;

5. Ποιοι μπορεί να είναι οι φόβοι ή οι ανησυχίες μας σε σχέση με το διαδίκτυο; Γράφουμε τρεις ενδοιαστικές προτάσεις.

Φοβάμαι μήπως κάποιος χρησιμοποιήσει τις φωτογραφίες που έχω αναρτήσει (ποστάρει).

.....

.....

.....

4.3

Υπάρχει ισότιμη πρόσβαση στον ψηφιακό κόσμο;

Οι βουλευτικές προτάσεις είναι εξαρτημένες προτάσεις που εκφράζουν επιθυμία, σχεδιασμό ή ευχή και βρίσκονται πάντοτε σε υποτακτική (γι' αυτό και ξεκινούν με το μόριο **να** της υποτακτικής). Μία **βουλευτική πρόταση** είναι συνήθως αντικείμενο ρημάτων όπως: **θέλω, μπορώ, εύχομαι, αναγκάζομαι, σκοπεύω, προσδοκώ, επιδιώκω** κ.ά. ή υποκείμενο απρόσωπων ρημάτων ή εκφράσεων, όπως: **πρέπει, χρειάζεται, απαγορεύεται** και **είναι ανάγκη, είναι αδύνατον** κ.ά.

6. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και λύνουμε τις ασκήσεις

Κείμενο

1 Σημαντικά βήματα για την ψηφιακή προσβασιμότητα

5

Πάνω από 100 εκατομμύρια άνθρωποι ζουν με αναπηρία στην Ευρώπη. Μια αναπηρία μπορεί να είναι μόνιμη, χρόνια, προσωρινή, ορατή ή αόρατη. Με την ταχεία εξέλιξη της τεχνολογίας και τον αριθμό διαδικτυακών υπηρεσιών, η προσβασιμότητα στο διαδίκτυο είναι πλέον απαραίτητη. Έχοντας αυτό στο μυαλό τους οι σχεδιαστές διεπαφών χρήστη επιδιώκουν να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις δυνατότητες που τους δίνει η τεχνολογική εξέλιξη. Για τον σκοπό αυτό θέλουν να μελετήσουν πώς οι άνθρωποι με διαφορετικές αναπηρίες χρησιμοποιούν τις οθόνες αφής για να δημιουργήσουν προσβάσιμη τεχνολογία.

10

Είναι πάντως γεγονός πως, παρόλο που η διαδικτυακή προσβασιμότητα έχει εξελιχθεί και βελτιωθεί τα τελευταία χρόνια, χρειάζεται να γίνουν ακόμα πολλά και σημαντικά βήματα. Για παράδειγμα, είναι ανάγκη να γίνουν όλοι οι ιστότοποι προσβάσιμοι με χρήση των προγραμμάτων ανάγνωσης οθόνης.

Κείμενο της συγγραφικής ομάδας

- Κυκλώνουμε απρόσωπα ρήματα και εκφράσεις μέσα στο κείμενο.
- Υπογραμμίζουμε τις 5 βουλευτικές προτάσεις που υπάρχουν στο κείμενο. Γιατί αποφασίσαμε να τις υπογραμμίσουμε;
- Σε ποιες περιπτώσεις οι βουλευτικές προτάσεις λειτουργούν ως υποκείμενα;

Γράφημα
Υποστηρικτική
τεχνολογία

7. Σκέφτομαι και τσεκάρω ό,τι μου ταιριάζει:

Μπορώ να...	Εννοείται!	Έτσι κι έτσι...	Λίγη βοήθεια, παρακαλώ;
γράφω τη συνοπτική προσακτική των ρημάτων.			
δημιουργήσω ουσιαστικά από ρήματα χρησιμοποιώντας επιθήματα.			
εκφράσω τις επιθυμίες και τα σχέδιά μου χρησιμοποιώντας βουλευτικές προτάσεις.			
εκφράσω τους φόβους και τις ανησυχίες μου χρησιμοποιώντας ενδοιαστικές προτάσεις.			

4.4

Μετακινούμαστε όλοι οι άνθρωποι το ίδιο εύκολα σε μια περιοχή;

Στην ενότητα αυτή κάνουμε ασκήσεις εμπέδωσης για...

- τη λειτουργία των εξαρτημένων/δευτερευουσών προτάσεων
- τα επιθήματα
- τους άκλιτους ρηματικούς τύπους σε -οντας, τη συνοπτική προστακτική και υποτακτική

1. Διαβάζουμε τις προτάσεις σε έντονη γραφή στο παρακάτω λογοτεχνικό απόσπασμα, υπογραμμίζουμε με **κόκκινο** χρώμα τις ονοματικές, με **πράσινο** τις επιρρηματικές εξαρτημένες προτάσεις. Με ποιον σύνδεσμο εισάγονται και ποια είναι η λειτουργία τους;

Κείμενο

1

Ήταν Κυριακή. Η μαμά αποφάσισε να πάμε όλοι μαζί μια βόλτα στην πλατεία Αριστοτέλους. Οι βόλτες

στο κέντρο της πόλης ήταν κάτι που με αναζωογονούσε πολύ. Βάλαμε όλοι τα εκδρομικά μας ρούχα και φορέσαμε τα καπέλα μας.

5 Μπήκαμε στο λαδί τζιπάκι της μαμάς, **το οποίο στον ήλιο χρύσιζε ακόμα περισσότερο**, τόσο που νόμιζες ότι, **άμα το ακουμπούσες**, θα γέμιζες λάδια. Του είχα βγάλει και όνομα, «Ελαιός». Ξέρω πως δεν υπάρχει αυτή η λέξη, αλλά δε με πείραζε. Ας ήταν μοναδικό. Άλλωστε η γιαγιά λέει πως όλοι μας πρέπει **να είμαστε μοναδικοί και διαφορετικοί μεταξύ μας**,

10 ειδάλλως η ζωή καταντάει βαρετή και μονότονη. Με τα λίγα και τα πολλά φτάσαμε στον Λευκό Πύργο. Κατεβάσαμε τα συμπράγκαλά μας και ξαποστάσαμε στην πρασινάδα. Η μαμά είχε συνεννοηθεί με τον θείο Πρόδρομο, **ο οποίος ήρθε με ένα ολοκαίνουριο επιτραπέζιο**. Τοποθετήσαμε τα πiónια και ήμασταν έτοιμοι για παιχνίδι.

– Ποιοί ήταν οι δώδεκα θεοί του Ολύμπου, Φοίβο; με ρώτησε ο θεός.

15 – Ο Δίας, ο Ποσειδώνας, ο Άρης, ο Ήφαιστος, ο Απόλλωνας, η Αφροδίτη, η Ήρα, η Δήμητρα, η Αθηνά, η Εστία, η Άρτεμις και...μα ποιον ξεχνάω;

– Ήταν εκείνος ο θεός που πετούσε απ' άκρη σ' άκρη **για να μεταφέρει όσα του πρόσταζε ο Δίας**. Φορούσε και φτερωτά σανδάλια. Μακάρι να είχα κι εγώ φτερωτά σανδάλια. Ο κόσμος θα ήταν πολύ διαφορετικός, θα πετούσα από χώρα σε χώρα και από τη μία ήπειρο στην άλλη. Θα προσγειωνόμουν σε όλα τα θέατρα του κόσμου και θα έβλεπα πώς κάνουν πρόβες όλοι αυτοί οι ηθοποιοί που βλέπουμε στον κινηματογράφο.

– Ο Ερμής! Αυτός είναι ο δωδέκατος θεός, θεΐε.

20 Οι ώρες πέρασαν σαν νερό. Έπρεπε να πάρουμε τον δρόμο της επιστροφής, **γιατί ο Περικλής είχε αγώνα το απόγευμα και δεν έπρεπε να καθυστερήσουμε**.

Στέφανος Αλεξιάδης, Τα φτερωτά σανδάλια, Μίνωας

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Κουίζ δευτερεύουσες
προτάσεις**

2. Συμπληρώνουμε τα κενά με τους άκλιτους τύπους σε -οντας/-ώντας των ρημάτων των παρενθέσεων για να μάθουμε, μέσα από το παράδειγμα της Κομοτηνής, πώς μπορούμε να δημιουργήσουμε μία προσβάσιμη πόλη.

- (δημιουργώ) νευραλγικούς άξονες από συγκεκριμένα περιφερειακά σημεία της πόλης προς το κέντρο, ώστε αυτοί οι άξονες, τα πεζοδρόμια, να γίνουν πλήρως προσβάσιμα με ράμπες και με ποδηλατόδρομους.
- (κατασκευάζω) άνετες αναπηρικές θέσεις πάρκινγκ περιμετρικά του κέντρου της πόλης.
- (προσθέτω) ράμπες και λιφτ στα περισσότερα δημοτικά κτίρια και σχολεία προκειμένου να γίνουν προσβάσιμα.
- (επιλέγω) ένα-δύο προσβάσιμα καφέ στα οποία να συναντιούνται δύο τουλάχιστον μέρες την εβδομάδα πολλά ανάπηρα άτομα. Έτσι, και άλλοι ιδιοκτήτες θα προσπαθήσουν να κάνουν τα μαγαζιά τους φιλικά και προσβάσιμα.

Γράφημα
17 διάσημοι με αναπηρίες ή
ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Σπύρος Ζωνάκης, *Ανεμπόδιστα στην πόλη*,
περιοδ. Σχεδία, 2024 (διασκευή)

3. Υπογραμμίζουμε τα επιθήματα στις ακόλουθες λέξεις και βρίσκουμε ποιες από αυτές δηλώνουν **ενέργεια** ή **αποτέλεσμα ενέργειας**, **πρόσωπο** ή **επάγγελμα**, **κατάσταση** ή **ιδιότητα**, **θεωρία** ή **τέχνη** ή **επιστήμη**, **όργανο** ή **σκεύος**:

αλλαξιάρα, ταχύτητα, καλοσύνη, σύνδεση, ιδιοκτήτης, πληρωμή, χάρτης, πληροφορική, προσβασιμότητα, τύφλωση, πελάτης, διερμηνεία, αναπηρία, ιδρυτής, συνοδεία

4. Διαγράφουμε τη λέξη που δεν ταιριάζει. Αιτιολογούμε την επιλογή μας με βάση όσα μάθαμε για το τι δηλώνουν τα επιθήματα.

- κλειδαράς, κλέφτης, φαρμακείο, προπονητής
- ψωμιέρα, προδοσία, ανεμιστήρας, κρεμάστρα
- παρουσιάστρια, δαχτυλιά, δέσιμο, πληρωμή
- μοναξιά, ταχύτητα, καλοσύνη, καλλιέργεια
- βάδισμα, απάθεια, προσπάθεια, ρεαλισμός
- φωνακλάς, βαρκούλα, αυτοκινητάρα, ψαρούκλα

5. Συμπληρώνουμε τις οδηγίες του παιχνιδιού στο β' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού της συνοπτικής προστακτικής ή υποτακτικής.

Τι είναι;

Υλικά: αντικείμενα από διαφορετικά υλικά (τόσα όσοι είναι οι παίκτες), μαντίλι ή μάσκα ύπνου, μεγάλο κουτί

1

..... (τοποθετώ) τα αντικείμενα στο κουτί, (κλείνω) το και (δημιουργώ) ένα άνοιγμα, ώστε ο/η κάθε παίκτης/τρια να μπορεί, βάζοντας το χέρι του μέσα στο κουτί, να (παίρνω) ένα αντικείμενο.

2

..... (ξεκινώ) το παιχνίδι: (φοράω) στον/στην παίκτη/τρια το μαντίλι ή τη μάσκα ύπνου και (λέω) του/της να πάρει ένα αντικείμενο από το κουτί.

3

Ο/Η παίκτης/τρια πρέπει να (ψηλαφώ) το αντικείμενο, να το (περιγράψω) φωναχτά και να (προσπαθώ) να (καταλαβαίνω) τι είναι.

4

..... (συζητώ) για τις δυσκολίες και τα συναισθήματα που βιώσατε προσπαθώντας να αντιληφθείτε τι είδους αντικείμενο βρίσκεται στα χέρια σας.

6. Συνεργαζόμαστε και κυκλώνουμε το σωστό ρήμα στο παρακάτω απόσπασμα από την εποχή υπογραφής της Σύμβασης. Αιτιολογούμε την επιλογή μας.

Κείμενο

2

Πλήθος κόσμος είχε μαζευτεί από νωρίς το πρωί έξω από το κτίριο φωνάζοντας «**Υπέγραψε/Υπόγραψε** τη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία! Τώρα είναι η ώρα!». Οι πιέσεις ήταν τόσο έντονες που τελικά ο Υπουργός **υπέγραψε/υπόγραψε** τη Σύμβαση χωρίς πολλή σκέψη.

Ο εκπρόσωπος του Συλλόγου των ατόμων με αναπηρία **ανάφερε/ανέφερε**: «Η υπογραφή αυτής της Σύμβασης ανοίγει νέους δρόμους στην προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία στις ψηφιακές τεχνολογίες, καθώς **συμπεριλαμβάνει/συμπεριελάμβανει** σημαντικά μέτρα για την εξάλειψη των εμποδίων που αντιμετωπίζουμε στην πληροφόρηση. Ευχαριστούμε θερμά τον Υπουργό που **ανάλαβε/ανέλαβε** αυτή την ευθύνη!».

Ένας δημοσιογράφος ακούστηκε στο πλήθος: «**Αναφέρετε/Ανεφέρετε** μας παραδείγματα για το πώς θα βοηθήσουν τα άτομα με αναπηρία οι οδηγίες που αναφέρονται στη Σύμβαση. **Περιεγράψτε/Περιγράψτε** μας τις δυσκολίες που αντιμετωπίζετε μέχρι σήμερα στην πρόσβαση στα μέσα μαζικής επικοινωνίας». Μια άλλη φωνή, όμως, έκανε μεγαλύτερη αίσθηση: «Λυπούμαστε όλοι πολύ, γιατί ξέρουμε πόσα **υποφέρατε/υπεφέρατε**. Ευελπιστούμε να διευκολυνθεί η ζωή σας από εδώ και στο εξής!».

Κείμενο της συγγραφικής ομάδας

4.4

Μετακινούμαστε όλοι οι άνθρωποι
το ίδιο εύκολα σε μια περιοχή;

3-2-1

Αναστοχασμός

Για τα θέματα με τα οποία ασχοληθήκαμε στην 4η ενότητα
Οδηγίες: Συμπληρώνουμε (ατομικά ή σε ομάδες):

3 στοιχεία που μάθαμε για
τα άτομα με αναπηρία

1.

2.

3.

2 θέματα που μας
κίνησαν το ενδιαφέρον

1.

2.

1 απορία που έχουμε σε
σχέση με την αναπηρία

1.

Εκπαιδευτικό παιχνίδι
Λίγη γραμματική...
δε βλάπτει!
Escape room

Ενότητα 1

Εταιρεία Alzheimer Αθηνών. 2023. «Άνοια: Πριν και Μετά» [αφίσα], ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΜΗΝΑΣ ALZHEIMER 2023 – Alzheimer Athens

Λενούδια, Μ. 2022. *Μια παράξενη καρδιά*. Αθήνα: Καλέντης.

Παπαδάτος, Σ. Γ. 2024. *Φεγγάρια παιδιά*. Αθήνα: Πατάκης.

Παπαθεοδούλου, Α. & μέλη του Δικτύου για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 2018. «Το ρολόι του ελεύθερου χρόνου», <https://www.antonisparatheodoulou.com>

Υπηρεσία Εκδόσεων Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018. «52 βήματα για μια πιο “πράσινη” πόλη».

Ψηφιακός γραμματισμός στην τρίτη ηλικία, ΝΟΗΣΙΣ. Κέντρο Διάδοσης Επιστημών & Μουσείο Τεχνολογίας [διαφήμιση], <https://www.noesis.edu.gr>

Ενότητα 2

Ανδριωτάκης, Μ. 2023. «Θα καταπιεί η εικονική πραγματικότητα τον πολιτισμό;». *Καθημερινή*, 5/1/2023.

Βελιδάκης, Λ. 2022. «Μαμά μην κριντζάρεις, -Τι ελληνικά μιλάνε οι νέοι σήμερα;». *Η Καθημερινή*, 5/10/2022.

Ευσταθίου, Ν. 2018. «Υιοθετώντας τα νέα εργαλεία της επαυξημένης πραγματικότητας». *Η Καθημερινή*, 9/9/2018.

Ελύτης, Ο. 2014. *Γεννήθηκα για να'χω τόσα*. Αρχείο Ιουλία Ηλιοπούλου.

Ελύτης Ο. [Φωτογραφία]. 1965. Hellenic Literary and Historical Archive - Cultural Foundation of the National Bank Of Greece (SearchCulture.gr).

United States Holocaust Memorial Museum. *Augmented reality in U.S. Holocaust Memorial Museum*. [Photograph]. <https://www.ushmm.org/>

Ενότητα 3

CNN Greece. 2019. «Λύθηκε το μυστήριο των επιβλητικών αγαλμάτων στο νησί του Πάσχα», 11/01/2019. *Greekinfographics*. 2019. «Το 24ωρο που σκότωσε τους δεινόσαυρους», 13/11/2019.

Greekinfographics. 2019. «Ο βασιλιάς των βασιλέων», *greekinfographics.gr*. 12/16/2019.

Green, J. 2005. Σεισμοί και Ηφαίστεια. Αθήνα: Σαβάλλας.

Μηχανή του Χρόνου. «Τι κρύβουν τα μυστηριώδη γλυπτά στο Νησί του Πάσχα;», *mixanitouxronou.gr*.

Παπαρηγορίου, Σ. 2023. «Ξενοφών Μουσάς: Ο Μηχανισμός των Αντικυθήρων ήταν η τεχνητή νοημοσύνη των αρχαίων». *CNN GREECE*, 16/07/2023.

Πούλος, Κ. 2015. *Λαβύρινθος και Μινώταυρος*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ρόαλντ, Ντ. 2020. ΜΦΓ, *Ο Μεγάλος Φιλικός Γίγαντας*. Αθήνα: Ψυχογιός.

Sigmalive. «Το αγόρι που κλαίει», 29/03/2023, <https://www.sigmalive.com>

Σολτάδος, Τρ. 2022. «Η έκρηξη του Βεζούβιου». Τμήμα Γεωλογίας. Α.Π.Θ.

Ενότητα 4

Αλεξιάδης, Σ. 2021. *Τα φτερωτά σανδάλια*. Αθήνα: Μίνωας.

Βασιλακοπούλου, Γ. 2002. Λόγια της σιωπής. Μελοποιημένοι στίχοι στο Πέτα, Ε., «Λόγια της σιωπής», Nitro music [ψηφιακός δίσκος]

Γεωργιάδη, Σ. 2016. *Γουίλερ και Ντόνα* [Κόμικ]. <https://willerdonna.wordpress.com>

Ζωνάκης, Σ. 2024. «Ανεμπόδιστα στην πόλη». *Περιοδικό δρόμου Σχεδιά*, Μάρτιος 2024.

Μιχάλαρος, Χ. 2016. «Οι ανάπηροι δεν είναι ήρωες». *Η Σημερινή*, 21/5/2016.

Παναγιωτάκης, Π. 2018. *Λέσχη αλλόκοτων πλασμάτων: Όταν ήρθαν για εμένα*. Αθήνα: Πατάκης.

Σεφέρης, Γ. 2014. Δεκαέξι χαϊκού». Στο *Ποιήματα*. Αθήνα: Ίκαρος.

